

PUKKILASSA
ONNISTUU!

KH 19.5.2014 liite nro 4

PUKKILAN KUNTA

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden muutos

Luku 5.4 Oppilashuolto ja turvallisuuden edistäminen

PUKKILA

Tilaa yrittämiselle – palveluja koko perheelle!
PUKKILAN KUNTA • 07560 PUKKILA • pukkila@pukkila.fi • www.pukkila.fi

Sisällysluettelo

LUKU 5.4 OPPILASHUOLTO

5.4.1 MONIALAINEN OPPILASHUOLLON YHTEISTYÖ	3
5.4.2 YHTEISÖLLINEN OPPILASHUOLTO	4
5.4.3 YKSILÖKOHTAINEN OPPILASHUOLTO	5
5.4.4 OPPILASHUOLTOSUUNNITELMAT	6
5.4.5 PAIKALLISESTI PÄÄTETTÄVÄT ASIAT JA KOULUKOHTAISEN OPPILASHUOLTOSUUNNITELMAN LAADINTA	6
5.4.5.1 Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat oppilashuoltopalvelut	7
5.4.5.2 Yhteisöllinen oppilashuolto ja sen toimintatavat	8
5.4.5.3 Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen	13
5.4.5.4 Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen oppilaiden ja heidän huoltajiensa avulla	19
5.4.5.5 Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen	19

LIITTEET

LIITE 1	Järjestyssäännöt, Kirkonkylän koulu
LIITE 2	Järjestyssäännöt, Torpinkylän koulu
LIITE 3	Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä, Kirkonkylän koulu
LIITE 4	Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä, Torpinkylän koulu
LIITE 5	Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa
LIITE 6	Kriisiryhmän kokoonpano

LUKU 5.4 OPPILASHUOLTO

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta perusopetuksen opiskeluhuollosta nimitystä oppilashuolto, opiskelijasta käsitettä oppilas ja oppilaitoksesta nimitystä koulu. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä.

Lasten ja nuorten kehitysympäristön ja koulun toimintaympäristön muuttuessa oppilashuollosta on tullut yhä tärkeämpi osa koulun perustoimintaa. Oppilashuolto liittyy läheisesti koulun kasvatus- ja opetustehtävään. Oppilashuoltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus.

Oppilaalla on oikeus saada maksutta sellainen oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa koulu yhteisössä. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja koko koulu yhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi oppilailla on lakisääteinen oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon.

Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen oppilaaseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Perusopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuolto laissa. Tässä luvussa määrätään oppilashuollon keskeisistä periaatteista, opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista sekä paikallisen opetussuunnitelman ja koulukohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laatimisesta. Opetuksen toteuttamiseen kuuluvasta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta määrätään perusteiden luvussa 75.

5.4.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon oppilaan ikä ja edellytykset. Tarvittaessa yhteistyötä tehdään myös muiden toimijoiden kanssa. Koulu yhteisön tai oppilaiden hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä oppilaiden ja huoltajien kanssa.

Koulussa oppilashuolto on kaikkien koulu yhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu koulu yhteisön hyvinvoinnista on koulun henkilökunnalla. Oppilashuollon palveluja ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä kouluterveydenhuollon palvelut. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin yksilöön, yhteisöön kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan oppilaille ja huoltajille siten, että ne ovat helposti saatavilla. Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määräajassa (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 15§ ja 17§).

Oppilaille ja heidän huoltajilleen annetaan tieto käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluja. Oppilaan ja huoltajan osallisuus oppilashuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisää oppilashuollon tuntemusta ja edesauttaa palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa.

Oppilashuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Eri koulutusasteiden vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa oppilashuollon toimintaa kokonaisuutena. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa oppilaan terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Oppilashuollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään koulu yhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää oppilashuollon suunnitelmallista arviointia.

Oppilashuoltoryhmät

Opetuksen järjestäjä asettaa oppilashuollon ohjausryhmän ja koulukohtaiset oppilashuoltoryhmät. Yksittäistä oppilasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Jokaisella kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano. Kaikki oppilashuolto-ryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi kouluterveydenhuoltoa sekä psykologija kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kun käsiteltävä asia edellyttää.

Oppilashuollon ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Sille asetetut tehtävät voi hoitaa myös muu tehtävään soveltuva ryhmä. Ohjausryhmä voi olla kahden tai useamman opetuksen järjestäjän yhteinen. Sama ryhmä voi olla myös useamman koulutusmuodon yhteinen, jolloin ryhmästä on perusteltua käyttää nimitystä opiskelu-huollon ohjausryhmä.

Koulukohtainen oppilashuoltoryhmä vastaa koulun oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Sitä johtaa opetuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Opetuksen järjestäjä ja oppilashuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä ryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen.

Asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen oppilaan tai oppilasryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoo se opetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu. Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai oppilaiden läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää oppilaan tai huoltajan suostumusta.

5.4.2 Yhteisöllinen oppilashuolto

Oppilashuolto on tärkeä osa perusopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään koulu-yhteisön ja oppilasryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan koulu-ympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä. Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä oppilaiden, huoltajien sekä muiden lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Oppilaiden ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä oppilashuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Oppilaiden osallisuuden edistäminen on opetuksen järjestäjän tehtävä. Oppilashuolto luo koulu-yhteisössä edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskelu-ympäristöön. Siihen kuuluu fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on oppilaiden ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Koulun järjestyssäännöt lisäävät koulu-yhteisön turvallisuutta, viihtyisyyttä ja sisäistä järjestystä. Opetuksen järjestäjä laatii suunnitelman oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä osana koulukohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa. Opettaja tai rehtori ilmoittaa koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta tilanteeseen osallistuneiden huoltajille.

Koulurakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Koulu-yhteisöllä on yhtenäiset toimintatavat eri oppimisympäristöissä tapahtuvaa opetusta ja välitunteja varten. Eri oppiaineiden opetukseen laadittuja turvallisuusohjeita noudatetaan. Opetuksen järjestäjä varmistaa, että oppilaan oppimisympäristö työelämään tutustumisen aikana on turvallinen. Koulu-ympäristön

terveellisyyttä ja turvallisuutta sekä koulu yhteisön hyvinvointia edistetään ja seurataan jatkuvas-ti. Niitä arvioidaan kolmen vuoden välein toteutettavissa tarkastuksissa. Turvallisuuden edistämiseen kuu-luvat myös kou-lukuljetuksia, tapaturmien ennaltaehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat.

5.4.3 Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaalle annettavia kouluterveydenhuollon palveluja, oppi-lashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja sekä yksittäistä oppilasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa. Kouluterveydenhuollossa toteutettavat laajat terveystarkastukset sekä muut määräaikaistarkastukset ovat osa yksilökohtaista oppilashuoltoa ja niistä tehtävät yhteenvedot tuottavat tietoa myös yhteisöllisen oppi-lashuol-lon toteuttamiseen.

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää oppilaan kokonaisvaltaista kehitystä, ter-veyttä, hyvinvointia ja oppimista. Tärkeätä on myös varhaisen tuen turvaaminen ja ongelmien ehkäisy. Oppi-laiden yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen ra-kentami-nessa että koulun arjessa.

Yksilökohtainen oppilashuolto perustuu aina oppilaan sekä tarpeen niin vaatiessa huoltajan suostumukseen. Oppilaan osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuis- sa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muiden henkilökohtaisten edellytystensä mukaisesti. Vuorovaiku- tus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Työ järjestetään niin, että oppilas voi kokea tilanteen kii- reettömänä ja hän tulee kuulluksi. Oppilashuoltotyössä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Asian käsittely myös yksittäisen oppilaan tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano pe- rustuu oppilaan tai tarvittaessa huoltajan suostumukseen. Oppilaan tai huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suos- tumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai oppilaan lähei-siä. Ryh- män jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa oppilaan asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantun-tijoilta.

Yksittäistä oppilasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Ryh- män vastuuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämät-tömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat:

- yksittäisen oppilaan nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä alaikäisen oppilaan huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot,
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa,
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa,
- asian aihe ja vireille panija,
- oppilaan tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset,
- toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet,
- tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma sekä
- toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot.

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä mitä tietoja, kenelle sivulliselle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä oppilasta koske- vat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä oppi- lasta taikka muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä.

Kouluterveydenhuollon henkilöstö ja psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetysti potilas-kertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Vastaavasti oppilashuollon kuraattorit kirjaavat asiakastiedot ku-raattorin asiakaskertomukseen.

Oppilaan yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovel-volli-suuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaavalle viran-omai-selle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteut-tamiseksi. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä oppilaan opettajalle, rehtorille ja ope-tuksen järjestäjälle oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttä-mätön oppilaan tai muiden oppilaiden turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista oppilaan sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttami-selle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankki-maan oppilaan tai huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos oppilas siirtyy toisen opetuksen tai koulutuksen järjestäjän opetukseen tai koulutukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä oppilaan tai tarvittaessa hänen huoltajansa suostumus siihen, että uu-delle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tie-dot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle opetuksen järjestäjälle tai lukio-koulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden opetuksen tai koulutuksen järjestäjän pyynnöstä.

5.4.4 Oppilashuoltosuunnitelmat

Opetussuunnitelma tulee oppilashuollon osalta laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtä-viä hoitavien viranomaisten kanssa. Oppilaille järjestetään mahdollisuus osallistua opetussuunnitelman ja sii-hen liittyvien suunnitelmien sekä koulun järjestyssäännön valmisteluun. Koulun oppilaskuntaa kuullaan ennen näiden suunnitelmien ja määräysten vahvistamista. Valmistelutyössä tehdään yhteistyötä huoltajien ja tarvit-taessa myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Paikallisella tasolla oppilashuollon suunnitelmien kokonaisuus muodostuu kolmesta suunnitelmasta, jotka yh-dessä ohjaavat oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta. Suunnitelmat valmistellaan monialaisessa yh-teistyössä. Suunnitelmat ovat:

- lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon kirjataan oppilashuoltoa koskeva osuus,
- paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta sekä
- koulukohtainen oppilashuoltosuunnitelma.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan huomioon valmisteltaessa paikallisen opetussuunnitelman oppilashuoltoa koskevaa osuutta sekä koulukohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia.

5.4.5 Paikallisesti päätettävät asiat ja koulukohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laadinta

Koulukohtainen oppilashuoltosuunnitelma

Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että oppilashuollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten laadi-taan koulukohtainen oppilashuoltosuunnitelma. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä koulun henkilöstön, oppilai-den ja heidän huoltajiensa kanssa. Oppilashuoltosuunnitelma voi olla myös kahden tai useamman koulun yh-teinen. Suunnitelma tarkistetaan vuoden kuluessa siitä, kun kunnan lasten ja nuorten hyvin-vointisuunnitelma on tarkistettu. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa.

Oppilashuoltosuunnitelmaa laadittaessa sovitaan menettelytavoista, joilla koulun henkilöstö, lapset ja huoltajat sekä tarvittavilta osin yhteistyötahot perehdytetään suunnitelmaan. Samalla sovitaan suunnitelmasta tiedottamisesta edellä mainituille.

PUKKILAN KOULUJEN OPPILASHUOLTOSUUNNITELMA

5.4.5.1. Oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat oppilashuoltopalvelut

Oppilashuolto kuuluu koko koulun henkilökunnan tehtäviin. Jokaisella työntekijällä on vastuu oppilaiden hyvinvoinnin seuraamisesta ja sen edistämisestä. Oppilashuollosta huolehtii lisäksi terveydenhoitaja 1-2 pv/vk, kuraattori 1 pv/vk ja koulupsykologi, jonka vastaanotolle pääsee tarvittaessa. Em. asiantuntijat ovat aktiivisesti mukana oppilashuollon ohjausryhmässä ja asiantuntijaryhmissä yksittäisten oppilaiden osalta. Koulukuraattorille ja –psykologille on kuitenkin vaikeaa päästä 7 vrk:n sisällä.

Lasten ja nuorten terveyttä ja hyvinvointia sekä elinoloja koskevaa seurantatietoa on saatu Pukkilan hyvinvointikertomuksesta 2013-2016.

Pukkilassa kunnan väestöstä oli v. 2016 noin 11 % alle 7-15-vuotiaita, koko maassa 9,80 %. Yksinhuoltajaperheiden määrä 19,40 % vuonna 2016 oli hieman alhaisempi koko maassa (21,60 %).

Avioerojen määrä 20,30 % oli hieman suurempi kuin keskimäärin koko maassa (18 %). Ahtaasti asuvia lapsiasuntokuntia oli v. 2015 Pukkilassa 39,30 %, kun koko maan keskiarvo oli 29,80 %.

Kodin ulkopuolelle sijoitettuja 0-17-vuotiaita oli v. 2016 Pukkilassa 1,20 %, siis lähellä koko maan keskiarvoa 1,40 %.

Psykiatrisen laitoshoidon hoitopäiviä 0-16-vuotiailla lapsilla oli Pukkilassa v. 2016 170,40, kun koko maan keskiarvo oli 102. Lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä 0-17 vuotiaita oli Pukkilassa 4 %, mikä on hieman alle maan keskiarvon 4,60 %. Prosenttiosuudet vaihtelevat Aava-kunnissa tässä asiassa.

Kunnan työttömyysaste oli v. 2016 9,20 %, kun se oli v. 2012 6,7 %. Tästä voisi päätellä, että työttömyys vaikeuttaa lapsiperheiden elämää ja aiheuttaa osaltaan haasteita lasten ja perheiden hyvinvoinnille.

Erikoissairaanhoidon avohoitokäynnit lastenpsykiatrian osalta 0-12-vuotiailla/1000 samanikäistä ovat huomattavan korkeat naapurikuntiin ja muuhun maahan verrattuna: Pukkilassa 675,80 kpl, koko maan keskiarvo 305,10 kpl ja muut Aava-kunnat 369,70 kpl, 109,10 kpl, 282,10 kpl jne.

15-17-vuotiaiden rikollisuus tuhatta samanikäistä kohden on Pukkilassa huomattavan korkea: 285,70, kun koko maan keskiarvo on 80,80 ja esimerkiksi Mäntsälässä 38,40.

Kelan sairastuvuusindeksi on noussut siten, että v.2016 se oli keskimäärin hieman korkeampi kuin muissa Aava-kunnissa: 99,20.

Koulutuksen ulkopuolelle jääneitä nuoria (17-24 –vuotiaat) oli vuonna 2015 nuorista 8,80 %, koko maan keskiarvo oli 8,30 %.

Näiden tietojen valossa voi todeta, että viime vuosien aikana Pukkilan perheiden ja lasten haasteet ovat lisääntyneet. Oppilaiden käyttäytymisen haasteet ja perheiden jaksaminen aiheuttavat suoraan paineita perusopetuksen oppilashuollolle.

Pukkilan Kirkonkylän koulussa on huhtikuussa 2018 tehostettua tukea tarvitsevia oppilaita 26 ja erityistä tukea tarvitsevia 12. Torpin koulussa tehostettua tukea saa 9 oppilasta ja erityistä tukea 2 oppilasta. Oppilashuollon palveluiden saatavuudelle oman haasteensa tuo kaksi erillistä yksikköä. Oppilashuollon ohjausryhmänä toimii koulujen yhteinen oppilashuoltoryhmä.

5.4.5.2. Yhteisöllinen oppilashuolto ja sen toimintatavat

Yhteisöllisen oppilashuollon järjestäminen ja sen toimintatavat kouluympäristön terveellisyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Oppilas- ja opiskelijahuollon tehtävänä on osana koulu yhteisön toimintakulttuuria kehittää hyvinvointia tukevaa oppimisympäristöä ja vahvistaa koulun ja oppilaitoksen yhteisöllistä toimintatapaa.

Tavoitteena on edistää myönteistä vuorovaikutusta ja keskinäisen huolenpidon ilmapiiriä sekä puuttua tarvittaessa ongelmiin. Tärkeänä tehtävänä on terveen ja turvallisen oppimis- ja kasvu ympäristön luominen, mielenterveyden suojaaminen, syrjäytymisen ehkäiseminen sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistäminen.

Yhteisölliseen oppilashuoltotyöhön kuuluu koko koulu yhteisön ja oppilaitoksen, yksittäisten luokkien ja ryhmien hyvinvoinnin kehittäminen, seuraaminen ja arviointi. Lisäksi tulee huolehtia siitä, että oppilaan yksilölliset kasvuun ja kehitykseen sekä terveyteen liittyvät tarpeet otetaan huomioon koulun arjessa.

Yhteisöllisen oppilashuollon toimintatapoja voidaan suunnitella koulun henkilökunnan kesken, oppilaiden kanssa tai yhteistyössä huoltajien sekä koulun yhteistyö tahojen kanssa.

Yhteisöllisen oppilashuollon toimintatapoja

Yhteisöllisyys ja osallisuus

Koulussa tuetaan oppilaan osallisuutta. Oppilaalla tulee olla tunne, että pystyy vaikuttamaan omaan arkeensa ja tekemään valintoja sen eteen. Tarkoituksena on, että koulussa tehdään yhteistyötä yli luokkarajojen, oppilaille annetaan vastuuta ja he saavat riittävästi tietoa koulun toiminnasta ja siinä tapahtuvista muutoksista. Koulun oppilaat kuuluvat oppilaskuntaan. He valitsevat joukostaan oppilaskunnan hallituksen jäsenet vuoden välein. Jokaisesta luokasta valitaan oppilaskunnan hallitukseen kaksi jäsentä, mielellään tyttö ja poika. Hallituksen jäsenet kokoontuvat oppilaskunnan ohjaajan johdolla. Hallitus ideoi, suunnittelee ja järjestää erilaisia teemapäiviä ja –tapahtumia. Hallituksen jäsenet toimivat tiedonvälittäjinä hallituksen ja luokan välillä. Jokaisella oppilaalla on mahdollisuus vaikuttaa koulun toimintaan.

Koulussa järjestetään kummitoimintaa, jossa isommat oppilaat toimivat yhteistyössä pienempien kanssa.

Oppilaat ovat luonnostaan aktiivisia koulun välituntien aikana. Välitunneilla voidaan järjestää lisäksi ohjattua välituntitoimintaa (välkkäri, kerhotoiminta), johon voidaan osallistua luokka-asteesta riippumatta.

Tunne- ja vuorovaikutustaidot

Koulun opetuksessa sekä muussa toiminnassa käytetään tunne- ja vuorovaikutustaitoja vahvistavia työtapoja tai toimintatapoja. Tarkoituksena on luoda lämpimiä ihmissuhteita ja tulla kuulluksi. Koulun arjen on oltava selkeätä ja ennakoitavaa. Lapsen tulee tietää miten toimia eri tilanteissa, miten saa apua, miten siirtymätilanteissa toimitaan jne.

Koulun turvallisuus

Koulun on oltava turvallinen paikka fyysisesti ja henkisesti. Muualla tässä suunnitelmassa on kuvattu nämä asiat yksityiskohtaisesti (mm. toimintatavat kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi).

Terveelliset elämäntavat

Vireys lisää toimintakykyä. Koulussa pyritään osaltaan tukemaan lasten liikuntasuosittelusten toteutumista. Riittävä liikkuminen ja aktiivisuus ovat kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin avainasioita. Koulu ympäristön tulee olla liikkumiseen innostava. Koulu yhteisössä pyritään kannustamaan vähän liikkuvia oppilaita mukaan yhteiseen sekä omaehtoiseen liikuntaan. Järjestetään lisäksi säännöllisesti liikkumiseen ja terveellisiin elämäntapoihin liittyviä tempauksia, teemapäiviä tai –tunteja sekä leikkimielisiä kilpailuja.

Viihtyisä oppimisympäristö

Oppimis- ja kasvu ympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden kannalta on olennaista, että koulun tilat pidetään siisteinä, esteettöminä ja turvallisina. Jokainen koulun aikuinen ja oppilas osallistuu osaltaan viihtyisän ympäristön luomiseen ja ylläpitämiseen.

Koulukohtaisen oppilashuoltoryhmän toimintatavat ja käytännöt

Oppilashuoltoryhmän tehtäviä ovat

- koulun oppilashuollon kokonaisuuden suunnittelu, kehittäminen ja arviointi,
- koulun oppilashuoltosuunnitelman toteutumisesta huolehtiminen,
- koulun opiskeluilmapiiriin, -mielekkyyden ja muun hyvinvoinnin edistäminen,
- koulun toimintakulttuurin kehittämisen tukeminen ja
- yhteydenpito muihin tukiverkostoihin.

Pukkilassa toimii yksi oppilashuoltoryhmä, joka hoitaa sekä Kirkonkylän kouluun että Torpinkylän kouluun liittyviä asioita.

Oppilashuoltoryhmää johtaa koulun rehtori ja sijaisena vararehtori. Asioiden valmistelusta huolehtii erityisopettaja, joka myös koostaa asialistan ja muistion. Oppilashuollon henkilöstöstä ryhmään kuuluvat koulupsykologi, kuraattori ja kouluterveydenhoitaja. Erikseen kuultavia asiantuntijoita ovat esimerkiksi ruokapalvelujen, koulumatkakuljetusten, lastensuojelun, perheneuvolan ja poliisin edustajat sekä koululääkäri.

Oppilashuoltoryhmä kokoontuu Kirkonkylän koululla kahdesta neljään kertaa lukuvuoden aikana. Toiminta suunnitellaan lukuvuosittain esim. vuosikellon avulla.

Oppilashuoltoryhmän toiminnassa painopiste on yhteisöllisessä oppilashuollossa. Oppilashuoltoryhmässä ei käsitellä yksilöasioita. Luokan asioita käsitellään ryhmä –näkökulmasta, esimerkiksi pohtien työrauhan kannalta toimivia luokan käytänteitä. Yksilöasioita varten kootaan erikseen oppilaan tueksi monialainen asiantuntijaryhmä.

Oppilashuoltoryhmä toimii myös oppilashuollon ohjausryhmänä vastaten oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista.

Yhteistyö koulun ulkopuolisten lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien tahojen kanssa yhteisöllisen oppilashuollon kehittämisessä

Kirkonkylän koulu tekee yhteistyötä nuoriso- ja vapaa-aikatoimen, seurakunnan sekä vanhempainyhdistyksen kanssa. Muita yhteistyökumppaneita ovat päiväkotit Vekara, hyvinvointikeskus Onni (Onninkodit), kunnan eri yhdistykset (esim. 4H ja MLL) ja yritykset. Yhteistyötä tehdään myös Mäntsälän kansalaisopiston ja Kuva- taidekoulun kanssa. Edellisten kanssa voidaan suunnitella ja toteuttaa erilaisia tapahtumia, teemapäiviä ja -viikkoja. Kerhotoiminnassa voidaan tehdä yhteistyötä koulun ulkopuolelta tulevien kerhonvetäjien kanssa.

Em. tahojen ohjaajien kanssa sovitaan yhteisistä pelisäännöistä ja toimintaohjeista yhteisöllisen toimintakulttuurin ja turvallisuuden edistämiseksi.

Yhteistyö oppilaan ohjauksessa, koulutuksen siirtymävaiheissa sekä jatko-opintojen suunnittelussa.

Esiluokkalaiset ja 1. luokalle tulevat

Pukkilassa esikouluun ja kouluun ilmoittaudutaan maaliskuussa ja tutustumispäivä järjestetään huhti-toukokuun aikana. Tulevat esikoululaiset päivähoidosta ja seurakunnan kerhosta käyvät tutustumassa esikouluun useamman kerran kevään aikana.

Tiedonsiirtopalaverit järjestetään huhti-toukokuun aikana. Ennen tiedonsiirtopalavereja käydään **tarvittavat** keskustelut huoltajien kanssa. Tulevien esikoululaisten tiedonsiirtopalaveriin osallistuvat päivähoidon lastentarhanopettaja, seurakunnan kerhon ohjaaja, esiluokanopettajat, erityisopettaja, rehtori ja terveydenhoitaja. Tulevien 1. luokan oppilaiden tiedonsiirto käydään esiluokanopettajien, 1. luokan opettajan, erityisopettajan, rehtorin ja terveydenhoitajan kesken.

Esikoululaisten siirtyminen kouluun on sujuvaa, koska esikoululaiset ovat esiopetusvuoden aikana tutustuneet koulun toimintaan, henkilöstöön ja tiloihin. Mahdollisuuksien mukaan esikoululaiset tekevät vierailuja myös Torpin kouluun.

Yläkouluun siirtyminen

Pukkilalla on yläkoulusopimus naapurikunnan Askolan kanssa. Suurin osa Pukkilan koulujen oppilaista siirtyy yläkouluun Askolaan, muutamat esim. Mäntsälään tai Orimattilaan. Kevätlukukauden **lopussa** oppilaat käyvät tutustumiskäynnillä Askolan yläkoulussa. 6. luokan luokanopettaja ja erityisopettaja käyvät siirtokeskustelun vastaanottavan koulun edustajien (rehtori, opot, erityisopettajat) kanssa. Lisäksi vastaanottava koulu järjestää keväällä koulutulokkaille tutustumisillan, jossa mukana ovat luokanvalvojat, oppilaat sekä huoltajat. Mikäli oppilas siirtyy jonkin toisen kunnan kouluun, huoltajille ja oppilaalle pyritään järjestämään tutustumiskäynti koululla kevään aikana.

Yhteistyö ja käytänteet kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa

Ympäristöterveyskeskus järjestää tarkastuksen sekä Kirkonkylän että Torpinkylän kouluilla kolmen vuoden välein. Tarkastuksessa käydään läpi kiinteistöjen turvallisuus ja terveellisyys. Lisäksi käydään keskustelua eri henkilöstöryhmien kanssa mm. kuormitustekijöistä ja työssä jaksamisesta. Tarvittaessa voidaan tehdä erillisiä työpaikkaselvityksiä.

Koulukiinteistössä tehdään työturvallisuustarkastuksia (AVI). Tarkastus koskee kiinteistöjen, opetustilojen ja piha-alueiden turvallisuutta. Tarkastuksessa arvioidaan työsuojelutoimenpiteiden riittävyyttä ja lainmukaisuutta. Valvonnan tavoitteena on edistää haitta- ja vaaratekijöiden tunnistamista sekä lisätä koulutuksen järjestäjän ja tämän edustajien tuntemusta työturvallisuuteen ja työsuojeluun liittyvissä asioissa.

Pelastuslaitoksen järjestämiä palotarkastuksia ja poistumisharjoituksia on vähintään vuosittain. Harjoituksen tulee ajoittua ainakin alkusyksyyn, jolloin koulussa on uusia oppilaita sekä uusia aikuisia.

Kunnan kiinteistötoimen kanssa tehdään säännöllisiä katselmuksia kiinteistössä. Epäkohdat kirjataan ja korjataan.

Yhteistyö terveysneuvonnan ja terveystiedon opetuksen välillä

Kouluterveydenhoitaja sekä hammashoitaja pitävät työaikansa niin salliessa terveystiedon oppitunteja yhteistyössä luokanopettajien kanssa.

Poissaolojen seuraaminen, niistä ilmoittaminen ja niihin puuttuminen

Perusopetuslain mukaan oppilaan tulee osallistua perusopetukseen, jollei hänelle ole erityisestä syystä myönnetty vapautusta (PoL 26 §).

Kun oppilas on poissa koulusta esimerkiksi sairastumisen vuoksi, huoltajaa pyydetään ilmoittamaan lapsensa poissaolosta luokanopettajalle mahdollisimman pian. Aamulla paras tapa ilmoittaa opettajalle lapsen sairastumisesta on tekstiviesti.

Oppilaan poissaoloja seurataan Wilman avulla sekä koulussa että kotona. Opettaja kirjaa Wilmaan oppilaan poissaolosta tuntimerkinnän. Opettajalle tulee ilmoittaa poissaolon syy.

Jos oppilas ei aamulla tule kouluun eikä oppilaan poissaolosta ole ilmoitettu, on luokanopettajan selvítettävä mahdollisimman pian oppilaan poissaolon syy, kuitenkin viimeistään ensimmäisen oppitunnin jälkeen.

Oppilaan etukäteen tiedossa olevaan poissaoloon tulee pyytää lupa. Lupa anotaan Wilmassa olevalla poissaolon pyyntö ja lupa –lomakkeella. Luokanopettaja voi myöntää luvan enintään kolmen päivän poissaoloon ja rehtori yli kolmen päivän poissaoloon.

Opetusryhmästä vastuussa olevan luokanopettaja seuraa säännöllisesti oppilaiden poissaoloja. Opettaja puuttuu luvattomiin tai pitkittyneisiin poissaoloihin seuraavan toimintamallin mukaisesti:

- ⇒ Oppilaalla on yksikin luvaton poissaolo tai lukukauden aikana 30 tuntia yksittäisiä poissaoloja tai esim. pitkittynyt sairaus (yli 5 pv).
- ⇒ Luokanopettaja keskustelee esim. puhelimitse huoltajan kanssa. Tarvittaessa kysytään lupa konsultoida nimellä.
- ⇒ Jos huoltajan kanssa keskustelun jälkeen huoli jatkuu tai kasvaa, luokanopettaja konsultoi, joko nimellä tai nimettömästi (kuraattori, psykologi, terveydenhoitaja)
- ⇒ Jos huoli edelleen jatkuu tai kasvaa, järjestetään huoltajien ja oppilaan kanssa oppilasneuvottelu, jossa ovat mukana tarpeelliset tahot. Toimenpiteet kirjataan, sovitaan vastuunjaosta ja jatkoseuranasta.
- ⇒ Jos huoli edelleen jatkuu tai kasvaa, tehdään lastensuojeluilmoitus tai arviointipyyntö.

Tapaturmien ehkäiseminen sekä ensiavun järjestäminen ja hoitoonohjaus

Jokaisella kouluyhteisön jäsenellä on velvollisuus edistää kaikkien yhteisön jäsenten turvallisuutta. Tapaturmien ehkäisemiseksi ja vahinkojen lievittämiseksi tulee kaikkien noudattaa turvallisia työtapoja. Mikäli henkilökunta huomaa työturvallisuutta vaarantavia riskitekijöitä, on niistä ilmoitettava viipymättä rehtorille.

Koulun henkilökunnan on tiedettävä, missä koulun ensiapupisteet sijaitsevat ja ketkä henkilökunnasta ovat ensiaputaitoisia. Henkilökunnan ensiaputaitoja pidetään yllä mm. SPR:n ensiapukoulutuksella.

Koulun ensiapupisteet ovat opettajienhuoneessa, esikoulun tiloissa sekä teknisen työn tilassa.

Vaikean tapaturman (esim. tajuttomuus, selvä murtuma, suuri verenvuoto, paha palovamma) tai sairaskohdauksen sattuessa tarkastetaan, hengittääkö potilas ja sykkiikö hänen sydämensä, sen jälkeen tehdään häätöilmoitus lähimmällä puhelimella aluehälytyskeskukseen (numero 112), aloitetaan elvyttäminen ja kutsutaan apua.

Lievemmän tapaturman sattuessa potilas toimitetaan tarvittaessa jatkohoitoon terveydenhoitajalle, terveyskeskukseen, hammashoitolaan asianmukaisella kulkuneuvolla, pienemmillä oppilailla saattaja mukana. Oppi-

laan huoltajalle ilmoitetaan ennen hoitoon vientiä ja häntä pyydetään ensisijaisesti viemään lapsi jatkohoittoon. Terveyskeskukseen, hammashoitolaan tai ensiapupoliklinikalle on ilmoitettava tuotavasta potilaasta. Paluukuljetus on myös huolehdittava, jos huoltaja ei saata lastaan.

Yksityiskohtaisemmat ohjeet ensiavusta on kirjattu koulun turvallisuussuunnitelmaan.

Tupakkatuotteiden, alkoholin ja muiden päihteiden käytön ehkäiseminen ja käyttöön puuttuminen

Perusopetuslain (628/1998) 29 §:n mukaan oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Tämä edellyttää päihteiden vastaisen työn kehittämistä kouluyhteisössä. Päihdekasvatuksen tulee olla koko lapsuuden ja nuoruuden kestävä oppimisprosessi, jatkumo varhaiskasvatuksesta peruskouluun ja lukioon sekä ammatilliseen koulutukseen.

Perusopetuksen (2004) opetussuunnitelman perusteiden mukaan terveystiedon opetuksen tehtävänä on edistää oppilaiden terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta tukevaa osaamista. Terveysten edistämiseen ja päihteiden käytön ennaltaehkäisyyn liittyviä asioita käsitellään opetussuunnitelman mukaan ympäristö- ja luonnontiedossa sekä fysiikassa ja kemiassa.

Kouluterveydenhuollolla on kouluissa merkittävä osuus päihdeettömyyden edistämässä. Säännölliset terveydenhoitajan tapaamiset antavat hyvän mahdollisuuden ottaa päihteet puheeksi lapsen ikää ja kehitystä vastaavalla tasolla.

Päihdekasvatuksessa tehdään yhteistyötä erilaisten ennaltaehkäisevää päihdetyötä tekevien yhdistysten tai järjestöjen kanssa. Järjestöt tarjoavat esimerkiksi asiantuntijavierailuja, erilaisia toiminnallisia päihdeohjelmia, koulutusta tai vierailukohteita.

Mikäli koulussa nousee esille huoli oppilaan mahdollisesta päihteiden käytöstä:

- o Asia otetaan puheeksi oppilaan kanssa.
- o Tiedotetaan oppilaan luokanopettajalle.
- o Otetaan yhteyttä huoltajiin.
- o Tiedotetaan asiasta oppilashuoltoryhmän jäseniä.
- o Käynnistetään tarvittavat oppilashuollolliset toimenpiteet.

Koulukuljetusten odotusaikoja ja turvallisuutta koskevat ohjeet

Huoltajat ovat ensisijaisesti velvollisia opastamaan lapsiaan liikkumaan turvallisesti liikenteessä. Vanhempien on opastettava ja neuvottava ja tarpeen mukaan kuljettava mukana ja saatettava lasta, kunnes hän oppii itse kulkemaan ja huomioimaan liikennettä. Koulukuljetuksessa olevien lasten huoltajat vastaavat siitä, että lapsi pääsee turvallisesti autoon ja autosta kotiin. Oppilas on koulun vastuulla noustuaan autosta kouluun ja koulun päättymisestä autoon nousuun.

Kuljettaja on vastuussa turvallisuudesta linja-autossa ja taksissa. Kuljettajan ohjeita pitää noudattaa. Kuljettaja on vastuussa kuljetuksen aikana siitä, että voimassa olevia liikennemääräyksiä ja järjestyssääntöjä noudatetaan. Kuljettaja on velvollinen ilmoittamaan koululle järjestys- tai turvallisuusongelmista, jotka saavat alkunsa kuljetuksen aikana. Kuljettajan on yhdessä koulun kanssa ratkaistava ongelmat.

5.4.5.3. Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen

Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen lapsen ja nuoren kehityksen, hyvinvoinnin ja oppimisen seuraamiseksi ja edistämiseksi sekä yksilöllisen tuen toteuttamiseksi

Yksittäisen oppilaan tukemiseksi kootaan tarvittaessa monialainen asiantuntijaryhmä. Ryhmä kootaan tapauskohtaisesti ja siihen tarvitaan oppilaan ja huoltajan suostumus. Ryhmän jäsenet saavat ottaa vastaan toisiltaan sekä luovuttaa toisilleen sellaisia tietoja, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen opiskeluhuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi.

Psykologi, kuraattori ja kouluterveydenhoitaja tekevät kahdenkeskistä työtä oppilaan kanssa. Tämä yksilökohtainen oppilashuolto perustuu aina opiskelijan sekä tarpeen niin vaatiessa hänen huoltajansa suostumukseen. Lain velvoite 'kiireellisessä tapauksessa mahdollisuus keskusteluun on järjestettävä samana tai seuraavana työpäivänä' toteutetaan Pukkilassa siten, että tavoittaminen puhelimitse saman päivänä aikana on mahdollista. Akuutit tapaukset hoidetaan päivystyksessä. Kuraattori on koululla tavattavissa kerran viikossa, kouluterveydenhoitaja yleensä kahdesti viikossa. Koulupsykologipalveluista vastaa psykologi Jenni Luukkonen (Lahti, Nepsäkki). Perheneuvolapalvelut tarjoaa Päijät-Hämeen perheneuvola.

Yhteistyö kouluterveydenhuollon laajoissa terveystarkastuksissa

Laajemmat terveystarkastukset tehdään kouluissa 1. ja 5. luokilla. Terveysneuvoja tekee ensin oppilaalle perustarkastuksen. Huoltajat kutsutaan myöhemmin lapsensa kanssa koululääkärin ja terveydenhoitajan vastaanotolle.

Oppilaan sairauden vaatiman hoidon, erityisruokavalion tai lääkityksen järjestäminen koulussa

Sairauden vaatiman hoidon järjestäminen koulussa

- Oppilaan huoltaja vastaa ensisijaisesti sairastuneen lapsen hoidosta, sairaanhoidon järjestämisestä ja hoitoon viemisestä.
- Mikäli oppilas ei tule kouluun eikä huoltaja ilmoita poissaolosta koululle, tulee luokanopettajan selvittää oppilaan poissaolo mahdollisimman pian.
- Jos oppilas sairastuu koulupäivän aikana, hänet ohjataan kouluterveydenhoitajalle, joka tarvittaessa ottaa yhteyden kotiin.
- Jos kouluterveydenhoitaja ei ole tavoitettavissa, otetaan yhteys huoltajaan.
- Lapsesta huolehditaan koululla, kunnes huoltaja tavoitetaan.
- Huoltajan luvalla lapselle voidaan antaa särkylääkettä.

Oppilaan pitkäaikaisen sairauden vaatima hoito ja lääkitys

- Toimitaan huoltajien ja terveydenhuollon henkilöstön ohjeiden mukaisesti.

Erytisruokavalion järjestäminen koulussa

- Erytisruokavaliotodistukset toimitetaan koulun keittiöön. Päivähoitoa varten laadittu todistus uusiin kouluruokailua varten.

Yhteistyö tehostetun ja erityisen tuen, joustavan perusopetuksen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä

Yhteistyö tehostetun tuen yhteydessä

- pedagogisesta arviosta sekä oppimissuunnitelmasta vastaa luokanopettaja erityisopettajaa konsultoiden
- tarvittaessa arvion ja suunnitelman laatimisessa käytetään myös muiden asiantuntijoiden apua, erityisesti jos kyseessä on oppilaan hyvinvointiin ja kokonaiskehitykseen liittyvät ongelmat
- tuen tarpeiden selvittämisessä sekä tuen suunnittelussa ja onnistuneessa toteuttamisessa yhteistyö oppilaan sekä huoltajan kanssa on välttämätöntä

Yhteistyö erityisen tuen yhteydessä

- Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa sekä tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys.
- Pedagogisen selvityksen laatimisesta vastaavat luokanopettaja ja erityisopettaja.
- Selvityksen laatimiseen liittyy yleensä yhteistyö erityisesti psykologin kanssa. Psykologinen lausunto tai muut asiantuntijalausunnot tukevat pedagogista selvitystä ja erityisen tuen päätöksen tekemistä.
- Laadittu selvitys oppilaan saamasta tehostetusta tuesta ja kokonaistilanteesta käsitellään tarpeen mukaan kootussa asiantuntijaryhmässä.
- Pedagogisen selvityksen perusteella päätäntävällän omaava viranomainen tekee hallinnollisen erityisen tuen päätöksen.
- Päätös tarkistetaan ainakin toisen luokan jälkeen ja ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä.
- Selvitykseen pohjautuen tehdään oppimissuunnitelmaa laajentaen ja monipuolistaen HOJKS (henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma)

Joustava perusopetus

Pukkilan kunnassa ei toteuteta joustavaa perusopetusta. Myöskään yläkoulussa Askolassa ei tällä hetkellä ole joustavan perusopetuksen luokkaa.

Yhteistyö sairaalaopetuksen yhteydessä

Tarvittaessa Pukkilan oppilaiden sairaalaopetus järjestetään Kanervikon koulussa Lahdessa. Koulu toimii Päijät-Hämeen keskussairaalassa.

Oppilaan siirtyessä sairaalaopetukseen tehdään sairaalakoulun kanssa yhteistyötä, jotta oppilaan koulunkäynti voisi jatkua mahdollisimman saumattomasti sairaalakoulussa. Samanlainen yhteistyö on tärkeää myös oppilaan palatessa takaisin kotikouluun.

Oppilashuollon tuki kurinpitorangeistuksen tai opetuksen osallistumisen epäämisen yhteydessä

Oppilaan määrääminen suorittamaan kotitehtäviään koulupäivän jälkeen

- Kotitehtävänsä laiminlyönyt oppilas voidaan määrätä työpäivän päätyttyä enintään tunniksi kerrallaan valvonnan alaisena suorittamaan tehtäviään.
- Asiasta päättää luokan opettaja.
- Huoltajaa informoidaan ja sovitaan käytänteistä
- Asia kirjataan.

Luokasta poistaminen lopputunnin ajaksi

- Opetusta häiritsevä oppilas voidaan määrätä poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokkahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka koulun järjestämästä tilaisuudesta.
- Vastarintaa tekevän oppilaan poistamisessa voidaan käyttää välttämättömiä voimakeinoja.
- Oppilasta kohtaan käytettyjen voimakeinojen tulee aina olla oikeassa suhteessa tavoitteeseen nähden eli tavoite on pyrittävä saavuttamaan lievintä mahdollista voimaa käyttäen.
- Oppilas viedään valvottuun tilaan.
- Huoltajalle ilmoitetaan luokasta poistamisesta.
- Asia kirjataan.

Opetukseen osallistumisen epääminen jäljellä olevan työpäivän ajaksi

- Oppilaan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään jäljellä olevan työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen oppilaan taikka koulussa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii oppilaan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti oppilaan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.
- Vastarintaa tekevän oppilaan poistamisessa voidaan käyttää välttämättömiä voimakeinoja.
- Oppilasta kohtaan käytettyjen voimakeinojen tulee aina olla oikeassa suhteessa tavoitteeseen nähden eli tavoite on pyrittävä saavuttamaan lievintä mahdollista voimaa käyttäen.
- Asiasta päättää rehtori.
- Oppilasta ei saa jättää ilman valvontaa. Vanhempien luvalla oppilas voi mennä itse kotiin.
- Asiasta ilmoitetaan huoltajille.
- Asia kirjataan.

Opettajan voimakeinojen käyttö

- Kiinnipidosta rajaamisen menetelmänä voidaan sopia huoltajien kanssa, mikäli sen katsotaan olevan tarpeen lapsen aggressiivisen käytöksen lopettamiseksi.
- Opettajan käyttämien voimakeinojen tulee mahdollisuuksien mukaan olla luonteeltaan passiivisia, esim. oppilaan kiinnipitäminen tiukassa otteessa, kunnes hän rauhoittuu.
- Voimakeinojen käyttöön mahdollisesti joutuva henkilöstö opastetaan käyttämään otteita oikein ja turvallisesti.
- Voimakeinojen käyttöön turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee aina laatia kirjallinen selvitys tapahtuneesta.
- Jos oppilas karkaa koulusta, ilmoitetaan asiasta huoltajalle.
- Jos karkaava oppilas on vaarallinen itselleen tai muille, soimitaan hätäkeskukseen 112.
- Rehtori tai hänen määräämänsä viranhaltija ilmoittaa oppilaan opetukseen osallistumisen epäämisestä loppupäivän ajaksi sosiaalityöntekijälle sekä kuraattorille.
- Oppilaalle järjestetään tarvittava oppilashuolto oppilaan tueksi koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Ryhmässä laaditaan suunnitelma oppilashuollon palvelujen järjestämisestä oppilaalle. Suunnitelma tehdään yhdessä oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa.

Kasvatuskeskustelu/jälki-istunto

- Opetusta häiritsevä, koulun järjestystä rikkova tai vilpillisesti menettelevä tai muita epäkunnioittavasti kohteleva oppilas voidaan ensisijaisena toimenpiteenä määrätä osallistumaan yhteensä enintään kaksi tuntia kestävään kasvatuskeskusteluun. Kasvatuskeskustelu voidaan järjestää kerralla tai useammassa osassa koulupäivän aikana tai sen ulkopuolella.
- Kasvatuskeskustelusta päättää koulun opettaja tai rehtori. Keskustelu tapahtuu useimmiten oman luokanopettajan kanssa.
- Keskustelusta ilmoitetaan oppilaan huoltajille. Huoltajalle varataan mahdollisuus osallistua keskusteluun.

- Keskustelu kirjataan.
- Oppilas voidaan myös määrätä enintään kahden tunnin jälki-istuntoon. Jälki-istunto on tarkoituksenmukaista järjestää samana päivänä kun se määrätään. Asiasta päättää jälki-istuntoon johtaneen tilanteen havainnut opettaja.
- Oppilasta on kuultava ja asiasta on ilmoitettava huoltajalle.
- Asia kirjataan.
- Kasvatuskeskustelua ja jälki-istuntoa voidaan käyttää yhdistettynä. Jos kasvatuskeskustelu jatkuu jälki-istunnolla, aikuisen on oltava paikalla.
- Jälki-istunnossa voidaan teettää kirjallisia tai suullisia tehtäviä ja harjoituksia.

Oikeus ottaa haltuun esineitä tai aineita

- Rehtorilla tai koulun opettajalla on yhdessä tai erikseen oikeus työpäivän aikana ottaa haltuunsa kielletty esine tai aine tai joku muu opetusta tai oppimista häiritsevä esine tai aine.
- Esineen tai aineen haltuun ottamisessa on oikeus käyttää sellaisia välttämättömiä voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina oppilaan ikä ja tilanteen uhkaavuus tai vastarinnan vakavuus sekä tilanteen kokonaisarviointi huomioon ottaen.

Oikeus tarkastaa oppilaan tavarat

- Kielletyn esineen tai aineen haltuun ottamiseksi koulun opettajalla ja rehtorilla on työpäivän aikana oikeus tarkastaa oppilaan mukana olevat tavarat, oppilaan hallinnassa olevat koulun säilytystilat ja päällisin puolin hänen vaatteensa. Varmuuden vuoksi ja ennakoiden ei saa tarkastaa.
- Tarkastuksen syy on ilmoitettava oppilaalle ennen tarkastusta.
- Tarkastajan on oltava samaa sukupuolta kuin tarkastettava. Mukana tulee olla lisäksi toinen täysi-ikäinen koulun henkilökuntaan kuuluva. Oppilaan pyynnöstä tämä henkilö voi olla hänen valitsemansa, mikäli tämä on paikalla. Jos turvallisuuden kannalta on ehdottoman välttämätöntä, voidaan tästä säännöstä poiketa.
- Tarkastuksen saa tehdä vain päällisin puolin tunnustellen. Ihon ja vaatetuksen välistä alueen voi tarkastaa vain poliisi.

Haltuunoton ja tarkastamisen yleiset periaatteet

- Oppilaan tarkastaminen ja esineiden ja aineiden haltuun ottaminen tulee kirjata.
- Voimakeinoihin turvautuneen opettajan tai rehtorin tulee antaa kirjallinen selvitys tapahtuneesta opetuksen järjestäjälle.
- Haltuun otettu esine tai aine luovutetaan oppilaalle oppitunnin tai koulun tilaisuuden päättymisen jälkeen. Jos on todennäköistä, että häirintä oppitunnin jälkeen jatkuu, luovutetaan häirintään käytetty esine tai aine viimeistään työpäivän päättyessä.
- Kielletyt esineet tai aineet luovutetaan oppilaan huoltajalle.
- Jos oppilaalla tai huoltajalla ei lain mukaan ole oikeutta pitää em. esineitä tai aineita hallussaan, luovutetaan ne poliisille.
- Jos huoltaja ei nouda esinettä tai ainetta kolmen kuukauden kuluttua haltuunotosta, se voidaan todisteellisesti hävittää.
- Hävittäminen ja luovuttaminen kirjataan.

Oppilaan tekemän vahingon korvaaminen

- Jos oppilas on liannut tai sotkenut koulun omaisuutta tai tiloja, hänet voidaan määrätä puhdistamaan jälkensä tai uudelleen järjestämään tilat.
- Tehtävä on suoritettava valvotusti.
- Tehtävä saa kestää enintään kaksi tuntia.
- Asiasta ilmoitetaan huoltajalle.
- Asia kirjataan.

Kirjallinen varoitus

- Jos oppilas häiritsee opetusta, rikkoo koulun järjestystä, menettelee vilpillisesti tai käyttäytyy epäasiallisesti kasvatustilanteiden ja/tai jälki-istuntojen jälkeenkin, hänelle voidaan antaa kirjallinen varoitus.
- Kirjallisen varoituksen antamisesta päättää rehtori.
- Oppilaalle ja hänen huoltajalleen varataan mahdollisuus tulla kuulluiksi.
- Oppilaalle järjestetään tarvittava oppilashuolto oppilaan tueksi koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Ryhmässä laaditaan suunnitelma oppilashuollon palvelujen järjestämisestä oppilaalle. Suunnitelma tehdään yhdessä oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa.

Koulusta erottaminen määräajaksi

- Jos oppilas kirjallisen varoituksen saatuaankin jatkaa epäasiallista käyttäytymistä, hänet voidaan erottaa koulusta määräajaksi.
- Erottaminen on mahdollista enintään kolmeksi kuukaudeksi.
- Erottamisesta päättää kunnanhallituksen alainen yksilöjaosto.
- Toimenpiteeseen syynä oleva teko tai laiminlyönti on yksilöitävä.
- Oppilaalle ja hänen huoltajilleen varataan mahdollisuus tulla kuulluiksi.
- Oppilaalle järjestetään tarvittava oppilashuolto oppilaan tueksi koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Ryhmässä laaditaan suunnitelma oppilashuollon palvelujen järjestämisestä oppilaalle. Suunnitelma tehdään yhdessä oppilaan ja hänen huoltajiensa kanssa.
- Opetuksen järjestäjän on huolehdittava, että oppilas ei erottamisen aikana jää jälkeen opetuksesta. Määräaikaisesti erotetulle oppilaalle laaditaan opetussuunnitelmaan perustuva henkilökohtainen suunnitelma, jonka mukaan opetus toteutetaan ja oppimista seurataan. Tämän suunnitelman laadinnasta vastaa koulun rehtori. Opiskelun aikataulu, sisällöt ja toteuttamistavat suunnitellaan oppilaan ja huoltajan kanssa yhteistyössä.

Asiantuntijaryhmän kokoaminen ja suostumuksen hankkiminen sekä ryhmän yhtenäiset menettelytavat yksittäistä oppilasta koskevan asian käsittelyssä

Kun ollaan huolissaan yhden oppilaan hyvinvoinnista tai terveydestä, hänen tuekseen voidaan koota huoltajan suostumuksella asiantuntijaryhmä. Ryhmän kokoonpano perustuu oppilaan ja tarvittaessa hänen huoltajansa suostumukseen. Ryhmän kokoa se opetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustajan jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu. Ryhmä valitsee keskuudestaan vastuuhenkilön, joka kirjaa tiedot oppilashuoltokertomukseen (ks. seuraava kohta). Yksittäisen opiskelijan asian käsittelyyn saavat osallistua vain ne, joiden opiskeluhuoltoon liittyviin tehtäviin käsiteltävä asia välittömästi kuuluu. Rehtori ei ole välttämättä mukana näissä ryhmissä. Tarvittaessa hän saa tietoa vastuuhenkilöltä opetuksen järjestämiseen.

Oppilashuoltokertomusten laatiminen ja säilytys

Monialaisessa oppilashuoltotyössä kirjataan erikseen

- oppilashuoltoryhmän toiminta ja
- yksittäistä oppilasta koskeva oppilashuoltotyö.

Kirjaaminen on keskeinen osa suunnitelmallista oppilashuoltotyötä sekä sen seuranta ja arviointia.

Oppilashuoltoryhmän toiminnan osalta kirjataan kokousmuistioon kokouksen asialistan mukaan yleisen ja ehkäisevän oppilashuoltotyön toteuttamiseksi sovitut toimenpiteet ja vastuuhenkilöt.

Yksittäistä oppilasta koskeva oppilashuoltotyö toimenpidesuunnitelmineen kirjataan aina. Kirjaukset tehdään joko erilliseen oppilashuoltokertomukseen, pedagogiseen arvioon tai selvitykseen, oppimissuunnitelmaan tai HOJKSaan. Kirjaajana toimii kussakin tilanteessa erikseen valittu henkilö.

Yksittäisen oppilaan asioita koskevista kirjauksista sekä koululle tiedoksi toimitetuista asiakirjoista muodostuu aikajärjestyksessä etenevä **oppilashuoltokertomus**. Oppilashuoltokertomukset muodostavat **oppilashuoltorekisterin**. Rekisterin vastuuhenkilönä toimii erityisopettaja. Yksittäisen oppilaan tueksi kootun monialaisen asiantuntijaryhmän jäsenet voivat perehtyä oppilashuoltokertomukseen siinä määrin, kun se on välttämätöntä oppilashuoltotyön koordinoimiseksi tai omien työtehtävien hoitamiseksi. Koulun muille työntekijöille välitetään tietoa siltä osin kuin oppilaan asian käsittely heille kuuluu ja on opetuksen järjestämisen kannalta välttämätöntä.

Koulukiusaamisen selvittelytyö kirjataan aina tarkoitusta varten olevalle lomakkeelle.

Oppilashuoltorekisteri sekä muut oppilashuollon asiakirjat säilytetään lukitussa kaapissa sekä luettelomuodossa että sähköisesti. Oppilaan tuen lomakkeet ovat lisäksi tallennettuina Wilmassa.

Yhteistyö koulun ulkopuolisten palvelujen ja yhteistyökumppaneiden kanssa kuten nuorisotoimi, lastensuojelu, erikoissairaanhoido ja poliisi

Nuorisotoimi

Nuoris- ja liikuntapalvelut ovat mukana monissa koulun järjestämissä tapahtumissa. Nuorisopalvelujen osalta yhteistyö lisääntyy kuudennella luokalla tavoitteena varmistaa mahdollisimman sujuva ja turvallinen siirtymä yläkouluun Askolaan.

Lastensuojelu

Koulun opettajat ja muut lasten kanssa työskentelevät ammattilaiset toimivat lastensuojelulain määrittämän ilmoitusvelvollisuuden mukaisesti. Ilmoitusvelvollisuudella tarkoitetaan koulun henkilökunnan velvollisuutta ilmoittaa sosiaalihuollosta vastaavalle kunnan toimielimelle, mikäli he ovat tehtävässään saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvittämistä. (Lastensuojelulaki 25§)

Yhteistyötä lastensuojelun kanssa tehdään yksittäisten oppilaiden asioissa yhteisesti sovituisissa neuvotteluissa ja koulupalavereissa. Lisäksi koulukuraattori ja -psykologi tekevät yhteistyötä lastensuojelun kanssa.

Erikoissairaanhoido

Oppilashuollon erityispalveluista vastaa Päijät-Hämeen sosiaali- ja terveisyhtymä. Oppimisvaikeuksiin liittyvät tutkimukset tekee psykologi Jenni Luukkonen, joka myös toimii oppilashuoltoryhmässä. Perheneuvolapalvelut järjestää Päijät-Hämeen perheneuvola.

Poliisi

Pukkilalla on yksi nimettyä lähipoliisi. Häneltä toivotaan virka-apua ennaltaehkäisevään työhön, esim. oppitunteja liikenne-, päihde- ja laillisuuskasvatukseen liittyen. Lisäksi poliiseja kutsutaan mukaan mm. erilaisiin teemapäiviin. Poliisilta pyydetään asiantuntijakonsultaatiota koulun tarvitsemissa turvallisuuteen liittyvissä ongelmatilanteissa. Väkivaltatilanteet ilmoitetaan poikkeuksetta poliisille.

5.4.5.4. Oppilashuollon yhteistyön järjestäminen oppilaiden ja heidän huoltajiensa avulla

Oppilaan ja huoltajan osallisuus yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon suunnittelussa ja arvioinnissa

Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen oppilaaseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukemiseen. Lähtökohtana on koulun toimintakulttuuri, jossa oppilas ja huoltaja ovat säännöllisesti yhdessä mukana käsittelemässä oppilasta koskevia asioita, ei pelkästään oppilashuollollisia asioita. Ylläpidetään toimivaa yhteistyötä, jossa huoltajan on helppo lähestyä koulun henkilökuntaa. Koulun vanhempainvertit ovat tärkeitä tilanteita luottamuksen syntymiseen kodin ja koulun välillä. Opettajia kannustetaan myös vapaamuotoisten vanhempainiltojen järjestämiseen, jolloin koulun henkilökunta ja oppilaiden huoltajat oppivat tuntemaan toisensa paremmin.

Sekä oppilaat että huoltajat arvioivat säännöllisesti koulun toimintaa. Mm. kyselyin suoritetuissa arvioinneissa huoltajat ja oppilaat arvioivat koulun toimintatapoja hyvin laajasti. Oppilashuoltotyö on yksi arviointien kohde. Myös säännöllisissä tapaamisissa annetaan huoltajille ja oppilaille tilaisuus ilmaista näkemyksiään koulun toimintatapoihin liittyen. Tiettyyn osa-alueeseen kohdennettuja kyselyjä voidaan tehdä mm. Wilman kautta. Huoltajien osallisuutta pyritään vahvistamaan koulun vanhempainyhdistyksen kautta. Oppilaiden osallisuutta vahvistetaan oppilaskuntatoiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon periaatteista ja menettelytavoista tiedottaminen

Uuden oppilashuoltolain mukaisesta oppilashuollosta sekä Pukkilan oppilashuoltosuunnitelmasta tiedotetaan kunnan nettisivuilla sekä mm. koulun vanhempainilloissa.

5.4.5.5. Oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja seuraaminen

Oppilashuoltosuunnitelman toteuttamisesta ja seuraamisesta vastaa koulun rehtori ja kahden koulun yhteinen oppilashuoltoryhmä.

Oppilashuollon laatua seurataan osana Pukkilan varhaiskasvatus- ja opetuspalveluiden laatujärjestelmää. Laadun arviointiin antaa pohjan laatukäsikirjan laatukortti 7 Hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tuki, johon toimintaa verrataan. Laatukortti pohjautuu Perusopetuksen laatukriteereihin. Laatua arvioidaan itsearvioinnin ja asiakaskyselyiden kautta säännöllisesti. Tulokset käsitellään oppilashuoltoryhmässä. Kunta vastaa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen oppilashuoltopalveluista vastuussa olevien viranomaisten kanssa oppilashuollon kokonaisuuden omavalvonnan toteutumisesta.

Oppilashuollon arviointien tuloksista tiedotetaan oppilaille, huoltajille ja tarvittaville yhteistyötahoille eri tavoin. Oppilashuoltoryhmä päättää arviointitiedon tiedottamistavoista ja -kanavista.

LIITE 1

JÄRJESTYSSÄÄNNÖT

Pukkilan Kirkonkylän koulu

1. Oppivelvollisuuden suorittaminen

- Oppilaan velvollisuus on osallistua opetukseen, kunnes oppivelvollisuus on suoritettu.
- Oppilaan velvollisuus on suorittaa tehtävänsä tunnollisesti.
- Poissaoloa varten on haettava opettajan tai rehtorin lupa.

2. Hyvä käytös

- Oppilas käyttäytyy kaikissa koulupäivän tilanteissa toiset huomioon ottaen ja antaen kaikille työrauhan.
- Oppilas käyttäytyy kunnioittavasti oppilastovereita, koulun henkilökuntaa ja koululla vierailevia henkilöitä kohtaan.
 - Koulussa tervehditään ystävällisesti kaikkia henkilöitä.
 - Koulussa noudatetaan kaikkien koulussa työskentelevien aikuisten ohjeita.
- Koulussa noudatetaan hyviä ruokailutapoja.
- Oppilas pukeutuu asiallisesti ja tarkoituksenmukaisesti sääolot huomioiden.
- Oppilas tulee kouluun ja oppitunneille täsmällisesti ja poistuu ripeästi välitunneille sekä koulupäivän päätyttyä kotiin.

3. Turvallisuus

Oleskelu ja liikkuminen

- Välitunnit vietetään rajatulla välituntialueella.
- Välitunneilla toimitaan koulun turvallisuus- ja käyttäytymisohjeiden mukaan.
- Kouluaikana oppilas saa poistua koulualueelta vain opettajan luvalla.
- Koulumatkoilla noudatetaan liikennesääntöjä ja hyviä käytöstapoja.
- Koulumatkat kuljetaan suorinta reittiä kotoa kouluun ja koulusta kotiin, ellei huoltajan kanssa ole muuta sovittu.
- Oppilaan on velvollisuus kertoa henkilökunnalle huomaamistaan epäkohdista, esimerkiksi kiusaamisesta. Tämä koskee myös koulumatkoja.

Päihteet ja vaaralliset aineet ja esineet

- Koulu on päihteetön alue.
- Oppilas ei saa tuoda kouluun vaarallisia esineitä tai aineita. Vaaralliset aineet ja esineet voidaan ottaa haltuun.
- Koulun omaisuutta ja tarvikkeita tulee käyttää asianmukaisesti.

Kurinpito

- Oppilaan tavarat voidaan tarkastaa lain määräämällä tavalla.
- Opetusta häiritsevät esineet voidaan ottaa haltuun.
- Oppilas on velvollinen korjaamaan aiheuttamansa vahingot.
- Rikkomuksiin sovelletaan opetussuunnitelmassa määriteltyjä kurinpitokeinoja.

4. Siisteys ja ympäristöstä huolehtiminen

- Oppilaan on huolehdittava koulun omaisuudesta, oppimateriaaleista ja omista tavaroistaan sekä kunnioitettava toisten omaisuutta.
- Oppilaan on pidettävä ympäristönsä siistinä ja osallistuttava kierrätykseen sekä roskien lajitteluun.
- Oppilaan on korvattava tai hyvitetävä aiheuttamansa vahinko.

5. Digilaitteiden käyttö

- Oppilaan on noudatettava opettajan ohjeita mobiililaitteiden käytöstä oppituntien aikana.
- Opettajalla on oikeus ottaa haltuunsa häiritsevät mobiililaitteet.
- Oppilaan on käytettävä mobiililaitteita ja internetiä vastuullisesti.
 - Oppilastöihin ei saa kopioida luvatta tietoa lähdeä ilmaisematta, eikä oppilastöitä saa käyttää luvatta.
 - Oppilas ei saa julkaista esimerkiksi videoita, valokuvia tai kuvakaappauksia ilman asianosaisten lupaa Internetissä eikä muussa julkisessa paikassa.

LIITE 2**TORPIN KOULUN JÄRJESTYSSÄÄNNÖT**

- Koulun säännöt on laadittu tuomaan koululle järjestystä, viihtyisyyttä ja turvallisuutta sekä tukemaan oppimista. Ne pohjautuvat lakiin.
- Säännöt koskevat koulumatkaa, koulupäivää ja koulualuetta.
- Kun kello soi, siirryn suoraan jonoon ja oppitunneille.
- Otan tarvittavat opiskeluvälineet mukaan kouluun.
- Huolehdin työrauhasta.
- Noudatan opettajien ohjeita.
- Pyydän oppitunnilla puheenvuoroa viittaamalla.
- Pidän huolta koulun tavaroista ja yhteisten tilojen siisteydestä.

- Tervehdin ja käytän kohteliasta kieltä.
- Kunnioitan koulukaveria ja henkilökuntaa. En satuta fyysisesti enkä sanallisesti.
- Vietän välitunnin välituntialueella.
- Heitän lunta vain sovitulla alueella.
- Pidän kännykän äänettömällä repussa koulupäivän ajan.
- Noudatan hyviä ruokatapoja. Syön purkkaa vain ruokailun jälkeen.
- Teen läksyt kotona.

LIITE 3

SUUNNITELMA OPPILAIDEN SUOJAAMISEKSI VÄKIVALLALTA, KIUSAAMISELTA JA HÄIRINNÄLTÄ

PUKKILAN KIRKONKYLÄN KOULU

Kiusaamisen tunnistaminen

Perusopetuslain 29 §:n mukaan jokaisella oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Opiskeluympäristön turvallisuus pitää sisällään sekä fyysisen, psyykkisen että sosiaalisen turvallisuuden. Lähtökohta on, että jokaisen koulussa työskentelevän – niin lapsen kuin aikuisenkin – on saatava tehdä työnsä rauhallisessa ja turvallisessa ympäristössä sekä ilmapiirissä. Erilaisuuden hyväksyminen, toisten mielipiteiden ja arvojen kunnioittaminen ovat tärkeitä asioita.

Kiusaamisen suhteen koulussa on nollatoleranssi. Jokainen kiusaamistapaus otetaan vakavasti, ja kiusaamistapausten käsittely tapahtuu mahdollisimman nopeasti. Koulu ei voi käsitellä selvästi kouluajan ulkopuolella vapaa-ajalla tapahtuneita konflikteja tai kiusaamistapauksia. Koulu voi olla kuitenkin mukana näidenkin asioiden selvittelyssä silloin, kun niiden vaikutukset ovat nähtävissä myös koulussa. Koulukiusaamisen osalta tavoitteena on **kiusaamisen ennaltaehkäiseminen, kiusaamistapausten löytäminen sekä mahdollisimman nopea asiaan puuttuminen.**

Kiusaamisen määritelmä

Kiusaamisen tunnistamisessa on tärkeää, että sekä koulun henkilökunta, huoltajat että oppilaat tietävät, mikä on koulukiusaamista ja mikä ei. Kiusaamisella tarkoitetaan sitä, että joku oppilas joutuu yhden tai useamman muun oppilaan toistuvan loukkaamisen, vahingoittamisen ja/tai syrjimyksen kohteeksi pystymättä puolustautumaan tai vaikuttamaan saamaansa kohteluun. Kiusaamisen määritelmässä korostuvat yleisesti **toistuvuus, tahallisuus sekä kiusaajan ja kiusatun välinen voimasuhteiden epätasapaino (=alisteisuus)**. Näiden lisäksi on tulee ottaa huomioon kiusaamisen kohteeksi joutuneen oma, subjektiivinen kokemus, sillä jokainen kokee kiusaamisen omalla tavallaan. Se, mikä toiselle on vain hauskaa pilaa tai viatonta leikkiä, saattaa toisesta tuntua jopa väkivallalta. Koulun aikuisten tehtävänä on selvittää tilanteet niin, ettei kenenkään tarvitse tuntea oloaan turvattomaksi koulussa.

Kaikki koulussa tapahtuva aggressiivinen käyttäytyminen ei ole kiusaamista. Kiusaamiseksi ei lasketa lasten keskinäisiä erimielisyyksiä, kiusoittelua, hännäämistä tai satunnaista haitantekoa. Nämä tilanteet ovat yleensä hetkellisiä ja niiden kohteeksi joutuvat lapset vaihtuvat. Ristiriidat ja erimielisyydet ovat väistämätön osa inhimillistä vuorovaikutusta ikään katsomatta. Lapsilla konfliktien todennäköisyys on suurempi kuin aikuisilla, koska lasten ja nuorten sosiaaliset taidot ovat vielä kehittymässä. Koulun aikuisten tehtävänä on luonnollisesti puuttua kaikkeen aggressiiviseen käyttäytymiseen riippumatta siitä, täyttääkö kyseinen käytös kiusaamisen määritelmän ja tunnusmerkit vai ei. Kiusaamisen käsitteen määrittelemisen on kuitenkin tärkeää siksi, että kiusaaminen on tyypillinen esimerkki ryhmäilmiöstä, joka edellyttää toisenlaisia puuttumismalleja kuin muut koulun ongelmatilanteet.

Häirintä tarkoittaa tässä yhteydessä toisenlaista käyttäytymistä kuin kiusaaminen. Häirinnällä tarkoitetaan laaja-alaisempaa toimintaa, joka voi kohdistua paitsi yksittäiseen henkilöön, myös kokonaiseen ryhmään. Häirinnällä voi olla merkittäviä seurauksia koko yhteisön hyvinvoinnin kannalta.

Kiusaamisen muodot

Kiusaaminen jaetaan useimmiten suoraan ja epäsuoraan kiusaamiseen.

Suoralla kiusaamisella tarkoitetaan uhrin fyysistä ja verbaalista satuttamista. Fyysinen satuttaminen voi olla esimerkiksi lyömistä, tönimistä tai potkimista. Fyysistä kiusaamista on myös urheiluksi tai leikiksi naamioitu väkivalta. Fyysisenä kiusaamisena pidetään myös uhrin omaisuuden tai esimerkiksi koulutöiden varastamista, piilottamista tai tuhoamista. Verbaalinen satuttaminen puolestaan ilmenee muun muassa loukkaavana nimittelynä, uhkailuna, pakottamisena ja kiristämisenä sekä kiusatun olemuksen, ulkonäön tai käyttäytymisen pilkkaamisena ja kiusatun naurunalaiseksi tekemisenä.

Epäsuoralla kiusaamisella tarkoitetaan kohteen satuttamista kiertoteitse vahingoittamalla hänen vuorovaikutussuhteitaan tai sulkemalla hänet pois joukosta. Epäsuora kiusaaminen voi olla esimerkiksi uhrin arvostelemista hänen selkensä takana tai vahingollisten juorujen ja perättömien juttujen levittämistä.

Epäsuora kiusaaminen on usein hyvin hienovaraista ja vaikeasti havaittavaa. Tällaisia kiusaamisen muotoja ovat muun muassa vihjaileminen, monimerkitykselliset viestit, joiden todellinen tarkoitus aukeaa vain tietylle oppilasryhmälle, sekä vuorovaikutusnormien rikkominen, kuten tervehtimättä tai vastaamatta jättäminen.

Koulussa alkanut kiusaaminen voi jatkua myös virtuaalisesti (netissä tai puhelimen kautta) – tai päinvastoin. Virtuaalisen kiusaamisen muotoja ovat identiteettivarkaudet, erilaisten pelihahmojen kautta tapahtuva kiusaaminen, irc- ja chat-gallerioissa tapahtuva kiusaaminen tai kännykkä- ja nettikiusaamisen yhdistäminen.

Kiusaaminen on erilaista tytöillä ja pojilla: tytöt kiusaavat pääasiassa hienovaraisemmin lähinnä puhumalla ilkeyksiä selän takana ja sulkemalla kiusatut porukan ulkopuolelle. Kiusaaminen on usein niin näkymätöntä, että aikuisen on sitä vaikea huomata. Poikien joukossa kiusaaminen on usein aggressiivisempaa, fyysisempää ja myös väkivaltaisempaa.

Kiusaamisen ilmenemismuoto ei ratkaise sitä, onko kyseessä varsinainen kiusaaminen vai ei. Ratkaisevaa asiassa on toiminnan systemaattisuus eli se, että yhdelle ja samalle lapselle aiheutetaan toistuvasti ja tahallisesti mielipahaa ja hän ei pysty puolustamaan itseään.

Kiusaamisen roolit

Kiusattu ja kiusaajat eivät ole ainoita mukanaolijoita kiusaamistilanteessa. Kiusaaminen koskettaa koko ryhmää, ja kiusaaja tarvitsee ryhmää 'näytöksilleen' voidakseen jatkaa kiusaamista. Kiusaaja hakee kiusaamalla asemaa ja tunnustusta ryhmässä, ja kiusaajan ympärille muodostuva ryhmä pysyy koossa kiusatun kustannuksella. Myös pelko pitää ryhmää koossa, pelko siitä, että itse joutuisi kiusatuksi kiusattua puolustaessaan. Kiusatussa itsessään ei ole syytä, vaan ryhmä keksii syyn. Näin ollen kiusatuksi voi joutua kuka tahansa.

Kiusaajan ympärillä olevassa ryhmässä on mukana kiusaajan apureita, vahvistajia eli kannustajia, ulkopuolisia eli hiljaisia hyväksyjiä sekä kiusatun puolustajia:

UHRIN tai **KIUSATUN** roolissa oleva oppilas on toistuvan ja tahallisen ahdistelun kohteena.

KIUSAAJA on koko prosessin käynnistäjä. Hän aloittaa kiusaamisen ja saattaa yllyttää tai jopa pakottaa muita oppilaita mukaan kiusaamiseen. Kiusaamiseen saattavat syyllistyä tavalliset, mukavat lapset, jotka ryhmässä käyttäytyvät ilkeästi yhtä ryhmän jäsentä kohtaan.

APURI on yleensä mukana kiusaajan seurana tai avustajana. Hän harvoin on aloitteentekijänä, mutta lähtee mukaan helposti.

VAHVISTAJA antaa kiusaajalle myönteistä palautetta olemalla yleisönä, kannustamalla kiusaajaa, nauramalla jne.

PUOLUSTAJA asettuu kiusatun oppilaan puolelle ja yrittää saada toiset lopettamaan kiusaamisen. Hän pyrkii tukemaan kiusattua eri tavoin ja kertoo kiusaamisesta aikuiselle.

ULKOPUOLINEN ei juurikaan puutu tapahtumiin, vaan pysyttelee mieluummin sivummalla tapahtumista. Ulkopuolinen näkee kaiken, mutta pysyy taustalla ja vaikenee. Samalla hän kuitenkin huomaamattaan hyväksyy ja mahdollistaa kiusaamisen.

Kiusaamiseen osallistuvat nekin, jotka eivät uskalla puuttua, ehkä peläten itsekin joutuvansa kiusatuksi. Useimmiten nämä oppilaat ovat asenteiltaan kiusaamista vastaan ja toivovat kiusaamisen loppuvan. Ryhmässä he kuitenkin toimivat tavalla, joka myötävaikuttaa kiusaamisen jatkumiseen. **Tästä syystä kiusaamisen vastaiset toimet tulee suunnata koko ryhmään, ei vain itse kiusaajiin.** Luokkatovereihin vaikuttamalla voidaan vähentää kiusaajan saamia sosiaalisia palkkioita ja tätä kautta hänen motivaatiotaan kiusata.

Milloin kiusaaminen on rikos?

Kiusaaminen on rikollista toimintaa, kun se täyttää lainsäädännössä rikokselle asetetut tunnusmerkit. Kiusaamiseen voidaan soveltaa mm. kunnianloukkaukseen, laittomaan uhkaukseen, lievään pahoinpitelyyn ja pahoinpitelyyn liittyviä lainpykäläiä. Myös kiusaajan rikoskumppanina, avunantajana ja yllyttäjänä toimiminen ovat lain mukaan rangaistavia tekoja.

Vaikka rikoslain mukaan nuoren rikosoikeudellinen vastuu alkaa 15-vuotiaana, jo tätä nuorempi on kuitenkin vahingonkorvausvastuussa aiheuttamastaan vahingosta. Jos alaikäinen on aiheuttanut toiselle vahingon, voidaan hänet tuomita maksamaan uhrille täysi korvaus. Korvaus voidaan tarvittaessa periä hänen ensimmäisestä palkastaan lähtien.

Kiusaaminen voi olla *laiton uhkaus*. Se saattaa olla suullista uhkailua, se voi olla kirje, tekstiviesti tai sähköposti tai fyysistä uhkailua esim. aseella. Uhkaus kohdistuu henkilön fyysiseen tai henkiseen koskemattomuuteen. Laittoman uhkauksen rangaistusasteikko vaihtelee sakosta kahteen vuoteen vankeutta. Uhkaus on asianomistajarikos eli uhri päättää rikosilmoituksen tekemisestä.

Perättömien tietojen levittäminen tai toista häpäisevien asioiden kertominen voivat olla rangaistavia, jos teot täyttävät rikoslain *kunnianloukkauksen* tunnusmerkit. Kunnianloukkaukseen voi syyllistyä esittämällä valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että se vahingoittaa loukattua tai aiheuttaa tälle kärsimystä esim. jos loukattu joutuu halveksunnan kohteeksi. Kunnianloukkaus on rikos, josta voi saada enintään kuusi kuukautta vankeutta tai lievemässä tapauksessa 6-30 päiväsakkoa.

Ruumiillinen väkivalta tai toisen terveyden vahingoittaminen ovat rikoksia, jotka täyttävät *pahoinpitelyrikoksen* tunnusmerkit ja jotka poliisi tutkii aina, vaikkei uhri haluaisikaan tekijälle rangaistusta. Rangaistuksena voi olla sakoista kahteen vuoteen vankeutta. Lievässä pahoinpitelyssä aiheutetaan toiselle fyysistä kipua, josta ei jää pysyvää jälkeä esim. läimäytys kasvoille, tukistaminen tai töniminen. Lievä pahoinpitely on asianomistajarikos, eli kiusatun vanhemmat tekevät tutkintapyynnön poliisille. Rangaistuksena on sakkoja.

Koulun ennaltaehkäisevät toimenpiteet

KiVa Koulu –ohjelma

Pukkilan Kirkonkylän koulu on KiVa Koulu. Koulun henkilökunta ei hyväksy kiusaamista, vaan puuttuu siihen välittömästi kiusaamisen tultua tietoon.

Koulumme käyttää KiVa Koulu –ohjelmaa, joka on ohjeistettu toimintamalli koulukiusaamisen vähentämiseksi. Ohjelmaa käytetään ensimmäisestä kuudenteen luokkaan. KiVa Koulu –ohjelmassa mukanaolo tarkoittaa **ennaltaehkäisevien toimenpiteiden toteuttamista, jolloin se koskee kaikkia oppilaita ja kiusaamiseen puuttumista, jolloin se koskee kiusaamistapauksissa osallisina olleita oppilaita.**

Koulussa toimii KiVa-tiimi, joka selvittää kiusaamistapauksia.

Koulumme toimintamallista kiusaamisen ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kerrotaan vanhempainilloissa.

Koulussamme toteutetaan vuosittain toukokuussa KiVa Koulu –ohjelmaan kuuluva tilannekartoitus. Kyselyllä kartoitetaan oman koulun tilannetta: kiusattujen ja muita kiusaavien määrää, oppilaiden näkemystä opettajien ja huoltajien mahdollisuuksista vaikuttaa kiusaamiseen jne.

KiVa Koulu –oppitunnit

KiVa Koulu –toiminnan lähtökohta on koko ryhmään vaikuttaminen.

KiVa Koulu –oppitunteja pidetään erityisesti 1. ja 4. luokille KiVa –materiaalin pohjalta. Oppituntien tavoitteena on saada lapset ymmärtämään ryhmän merkitys kiusaamisessa, lisätä empatiaa kiusattuja kohtaan sekä opetella keinoja tukea kiusattuja ja kantaa omalta osalta vastuuta siitä, ettei kiusaamista ryhmässä sallita. Materiaaliin pohjautuvia tehtäviä voidaan tehdä myös muilla luokilla. Oppitunneilla keskustellaan mm. toisia kunnioittavasta käytöksestä, ryhmässä toimimisesta ja kiusaamisesta sekä tehdään erilaisia harjoituksia ja ryhmätöitä. Oppitunnit sisältävät keskusteluja, ryhmätöitä, lyhytfilmejä kiusaamisesta ja roolileikkiharjoituksia. Oppitunteja täydennetään KiVa-pelillä, joka on kiusaamisen vastainen tietokonepeli. Pelissä kerrataan oppitunneilla opittuja asioita ja harjoitellaan kiusaamisen vastaista toimintaa. Luokan KiVa Koulu –oppituntien edetessä kootaan luokan kiusaamisen vastaiset säännöt. Lukuvuoden lopussa luokan säännöistä muodostuu KiVa-sopimus, jonka kaikki allekirjoittavat.

Luokkatason toimilla on tarkoitus vaikuttaa oppilaisiin niin, että he kiusaajan kannustamisen sijaan asettuisivat tukemaan kiusattua ja osoittaisivat, että eivät hyväksy kiusaamista.

Oppituntien teemat 1. luokalla (kaksoistunteja):

1. Tutustutaan!
2. Tunnetunti
3. Meidän luokka – kaikki mukaan!
4. Erilaisuus on rikkaus
5. KiVassa Koulussa ei kiusata
6. Emme mene mukaan kiusaamiseen
7. Kiusattu tarvitsee sinun tukeasi
8. Minua ei kiusata!
9. Kirjallisuustunti
10. KiVa-sopimus

Oppitunnin teemat 4. luokalla (kaksoistunteja):

1. Kunnioitus kuuluu kaikille
2. Ryhmässä
3. Tunnista kiusaaminen
4. Kiusaamisen piilossa olevat muodot
5. Kiusaamisen seuraukset
6. Ryhmä ja kiusaaminen
7. Kiusaamisen vastavoimat ryhmässä
8. Mitä teen, jos joudun kiusatuksi?
9. KiVa Koulu –tehdään se yhdessä!
10. Mitä meille kuuluu?

Kiusaamisen ehkäisemiseen liittyvä arvopohja – toisten kunnioittaminen, toisista välittäminen ja huomioiminen myönteisellä tavalla – on taustalla kaikilla muillakin oppitunneilla, ei vain KiVa –tunneilla. Kaikenlaiseen ikävään käytökseen puututaan välittömästi ja sitä selvitellään asianosaisten tai tilanteesta riippuen koko luokan kanssa.

Järjestyssäännöt ja yhteisesti sovitut toimintatavat

Koulumme järjestyssäännöt päivitetään jokaisen lukuvuoden syksyllä. Oppilaskunta on mukana järjestyssääntöjen laadinnassa. Järjestyssäännöt ovat luettavissa kunnan nettisivuilla. Säännöt käydään läpi luokissa ainakin lukuvuoden alkaessa ja lukuvuoden mittaan tarvittaessa.

Koulun aikuiset noudattavat yhteisesti sovittuja toimintatapoja välitunneilla, ruokailussa ja yhteisissä tilaisuuksissa. Aikuiset ohjaavat oppilaita toimimaan yhteisten sääntöjen mukaan.

Välituntivalvonta

Välituntivalvonnassa on yleensä vähintään kaksi valvojaa, joista toinen on opettaja. Esikoulun välitunteja valvoo esikoulun henkilökunta (4). Välituntivalvonta aloitetaan aamuisin ennen ensimmäistä oppituntia klo 8.

Välituntivalvojat pitävät keltaisia KiVa Koulu –huomioliivejä, jotka lisäävät heidän näkyvyyttään. Ne myös muistuttavat oppilaita siitä, että kiusaamiseen suhtaudutaan koulussa vakavasti ja että välituntivalvojat vastaavat välituntien turvallisuudesta.

Välituntialueet ovat tarkasti määriteltyjä ja lasten tiedossa. Välituntivalvontaa koskevista ohjeista ja yhteisistä pelisäännöistä on päätetty opetushenkilöstön kesken. Sääntöjä tarkastetaan ja muutetaan aina tarvittaessa.

Kummioppilastoiminta

Viidennen luokan oppilaat toimivat ekaluokkalaisten kummioppilaina ja kuudennen luokan oppilaat tokaluokkalaisten kummioppilaina. Kummioppilailla on lukuvuoden mittaan yhteisiä oppitunteja ja yhteistä toimintaa. Kevätlukukaudella neljäsluokkalaisten alkavat tehdä yhteistyötä esikoululaisten kanssa ja näin valmistautua kummittehtäväänsä. Kouluvuoden alkaessa elokuussa kummityötä tehdään tehostetummin, jotta uusilla ekaluokkalaisten olisi turvallisempaa tulla isompien joukkoon.

Välkkäritoiminta

Koulumme on mukana Välkkäri-toiminnassa. Toiminnan tarkoituksena on aktivoida lapsia liikkumaan ja leikkimään välituntiliikuntaa kehittämällä. Välkkärit eli välituntiliikuttajat (lähinnä 5. ja 6. luokan oppilaita) osallistuvat ennen toimintaa Välkkäri-koulutukseen, jossa he saavat ideoita, tietoa ja taitoa liikunnallisten välituntien toteuttamiseksi pienemmille.

Kiusaamiseen puuttuminen

Kuka puuttuu kiusaamiseen?

- Aikuinen, joka saa tietää kiusaamisesta, on velvollinen puuttumisen asiaan.
- Huoltaja, joka saa tietää kiusaamisesta, on velvollinen ilmoittamaan asiasta luokan opettajalle tai rehtorille.
- Myös oppilailla on velvollisuus kertoa kiusaamisesta vanhemmille, opettajalle, rehtorille tai muulle aikuiselle. Lapsi voi kertoa kiusaamisesta myös kummioppilalle tai laittaa viestin KiVa Koulu –postilaatikkoon tietokoneella, jolloin tieto siitä tulee sähköpostitse KiVa-tiimin opettajille.

Kun aikuinen huomaa kiusaamistilanteen, hänen on puututtava siihen välittömästi. Mahdollisimman varhainen puuttuminen kiusaamistapauksiin on tärkeää, jotta ongelmat eivät pääsisi kärjistymään. Kiusaamistapauksen

tultua ilmi on kodin ja koulun aikuisten yhteistyö tärkeää.

Toimintamalli kiusaamistapausten käsittelyssä KiVa Koulu –malliin pohjautuen

Kiusaamistapauksia hoitaa koulun KiVa –tiimi. Siihen kuuluvat erityisopettaja Merja Jyrkilä sekä luokanopettaja Sari Tikkamäki.

Kiusaamistapausten selvittelyssä noudatamme KiVa Koulu –malliin pohjautuvaa toimintamallia:

- Tieto kiusaamisesta tulee opettajalle tai ohjaajalle. Tiedon saanut aikuinen tai luokanopettaja selvittää, onko kyse systemaattisesta kiusaamisesta. Mikäli kyseessä on tapaus, jota ei voida määritellä kiusaamiseksi (esim. lasten keskinäinen erimielisyys), selvitetään asia ilman KiVa –tiimin apua.
- Jos kyseessä on systemaattinen kiusaaminen, KiVa –tiimi aloittaa selvityskeskustelut:
 - a. Keskustelu kiusatun kanssa
 - selvitetään, mitä on tapahtunut (ketkä kiusaavat, miten, missä, milloin jne.)
 - vakuutetaan, että kiusaamisen ilmitulo on oikein ja että kiusatun turvallisuudesta pidetään huolta
 - mietitään yhdessä, olisiko kiusatulla luokassa/koulussa tukijoita
 - kerrotaan, miten asiassa edetään
 - vaaditaan, että kiusattu tulee heti kertomaan, jos kiusaaminen jatkuu
 - b. Keskustelu kiusaajan/kiusaajien kanssa
 - kerrotaan, mitä on tullut ilmi
 - annetaan mahdollisuus kommentoida asiaa
 - kerrotaan, että koulussamme ei hyväksytä kyseistä toimintaa eikä muutakaan kiusaamista ja pyritään saamaan kiusaajalle ymmärrys siitä, miltä kiusatusta tuntuu
 - pyritään siihen, että tekijä itse ehdottaa, mitä voisi tehdä tilanteen korjaamiseksi
 - vaaditaan, että kiusaaminen loppuu heti ja kerrotaan, miten tilannetta seurataan
 - kiusaajien kanssa keskustellaan yksitellen ja huolehditaan, että he eivät pääse keskustelemaan keskenään ennen selvityskeskustelua
 - c. Yhteinen tapaaminen kaikkien osapuolten kesken, mikäli mahdollista
 - lyhyt keskustelu, jossa kiusaaja/kiusaajat pyytävät kiusatulta anteeksi ja kertovat, mitä ovat luvanneet
 - sovitaan seuranta-aikataulusta: kuka vastaa seurannasta ja milloin
 - d. Seuranta
 - Seurannasta vastaava aikuinen keskustelee kiusatun kanssa. Mikäli tämä kertoo kiusaamisen loppuneen, asian katsotaan olevan loppuunkäsitelty. Oppilasta neuvotaan vielä tulemaan kertomaan heti, jos jotakin uutta asiassa ilmenee tai jos kiusaaminen alkaa uudelleen.
 - KiVa –tiimiläiset kyselevät myöhemminkin aika ajoin kiusatulta, onko asia edelleen tältä osin kunnossa.
- Selvityksestä laaditaan aina muistio, jota säilytetään KiVa –tiimin kansiossa.

- Selvityskeskustelusta ilmoitetaan sekä kiusatun että kiusaajan/kiusaajien huoltajille. On tärkeää kertoa kiusatun huoltajille, että kiusaamiseen on puututtu ja tilannetta seurataan tarkasti, ja kiusaajan/kiusaajien huoltajille, että heidän lapsensa on myöntänyt rehellisesti kiusanneensa ja haluaa kantaa vastuunsa.
- Jos kiusaaminen jatkuu, voidaan vielä toisen kerran palata asian selvittelyyn KiVa – tiimin toimesta.
- Jos kiusaaminen toisen selvittelykerran jälkeenkin jatkuu, asiaa käsitellään yhdessä kiusatun, kiusaajan/kiusaajien ja heidän huoltajiensa sekä KiVa –tiimiläisten ja kyseisten lasten opettajien kanssa tai tarvittaessa oppilaan tueksi kootussa monialaisessa asiantuntijaryhmässä.
- Jos kaikista em. toimenpiteistä huolimatta kiusaaminen edelleen jatkuu, koulun keinoina ovat kirjallinen varoitus, määräaikainen erottaminen tai rikosilmoitus poliisille.
- Kaikista em. toimenpiteistä laaditaan muistio, jota säilytetään koulun KiVa –tiimin kansiossa.

Mitä huoltaja voi tehdä?

Huoltajat voivat ehkäistä koulukiusaamista erilaisin tavoin:

- Lapsen kertomus kiusaamisesta on aina otettava vakavasti.
- Kiusaamisesta kannattaa keskustella kotona, vaikka asia ei omaa lasta koskettaisikaan. Huoltajien on tärkeää kertoa lapselleen, että he eivät hyväksy minkäänlaista kiusaamista. Lapselta on hyvä kysellä, millaisia havaintoja hän on tehnyt luoksaan/koulussaan, esim. jätetäänkö joku aina yksin tai joutuuko muuten toisten kiusaamaksi ja miten oma lapsi tuolloin toimii. Kannattaa yhdessä pohtia, miltä kiusatusta tuntuu. Onko kiusatulla puolustajia? Jos ei ole, olisiko oma lapsi kavereineen niin rohkea, että asettuisi puolustamaan kiusattua? Lasta on hyvä kannustaa kertomaan kiusaamisesta aina aikuiselle, oli se sitten itseän tai muihin kohdistuvaa, koska muuten sitä ei saada loppumaan.
- Oman lapsen ystävyysuhteita luokkatovereihin kannattaa tukea.
- Lapsen nettikäyttäytymistä on tärkeää seurata.
- Luokan järjestämiin tilaisuuksiin ja muihin huoltajiin tutustuminen kannattaa. Huoltajien keskinäinen yhteistyö ehkäisee kiusaamista. Myös kiusaamisasioita on yleensä helpompi alkaa käsitellä, jos tuntee ennestään lapsen kavereiden vanhempia.
- Vapaa-ajalla tapahtuvien kiusaamistapahtumien selvittelyvastuu on huoltajilla. Toivomme huoltajilta yhtä napakkaa otetta tapausten selvittämiseksi kuin mitä koululammekin on.
- Kiusaaminen on asia, jossa aikuisten välinen avoin yhteistyö on välttämätön edellytys kiusaamisen lopettamiseksi. Sekä koti että koulu voivat toiminnallaan estää kiusaamista ja olla mukana kiusaamistapausten selvittelyssä. Koulun tai toisten huoltajien syyttely ei auta; se vie pohjan yhteistyömahdollisuuksilta ja siten kiusaamisen lopettamiselta.

- KiVa Koulu –hankkeen www-sivuilla on opas vanhemmille. Sieltä löytyy tietoa vanhempien keinoista vähentää kiusaamista sekä tukea kiusattua lasta.

Kodin ja koulun yhteistyö

Luottamuksellinen ja avoin yhteistyö on tärkeää kiusaamisen ehkäisyssä sekä ilmenneiden kiusaamistapausten selvittelyssä. Jos lapsi kertoo kotona koulussa tapahtuneesta kiusaamisesta, toivotaan huoltajien ottavan yhteyttä kouluun. Myös koululta ollaan yhteydessä koteihin mahdollisissa kiusaamistapauksissa. Tarvittaessa huoltajat voidaan kutsua koululle selvittämään asiaa. On tärkeää, että molemmat osapuolet ovat ajan tasalla kiusaamistapausten käsittelyssä.

Kiusaamistapaukset ovat monesti pitkään jatkuvia ja usein aikuisilta näkymättömiin jääviä tapahtumia. Kovan paineen alla lapsi ei välttämättä osaa tai uskalla tuoda asiaa aikuisen tietoisuuteen. Siksi sekä huoltajilta että opettajilta ja muilta koulun aikuisilta vaaditaan herkkyyttä ja taitoa nähdä kiusaaminen ja siihen liittyvät ongelmat. Rakentava keskusteluyhteys kodin ja koulun välillä kiusaamistapausten tultua julki on tärkeää.

Opettaja, joka päivittäin on tekemisissä lapsiryhmänsä kanssa, ymmärtää sen dynamiikasta asioita, joista huoltajilla ei ole tietoa. Lasten roolit luokkaryhmässä voivat olla erilaisia kuin ne ovat kotona tai kotipihan kaiveriporukassa. Huoltajista kukaan ei yleensä tunne kaikkia luokan oppilaita saati sitten tapaa näitä ryhmän. Siksi koulu on avainasemassa ryhmään vaikuttamisessa. Huoltajat taas tuntevat omat lapsensa perusteellisesti ja luovat kotona pohjan lapsen vuorovaikutustaidoille, ryhmässä toimimiselle, empatialle, erilaisuuteen suhtautumiselle ja suvaitsevaisuuden kehittymiselle. Sekä koti että koulu voivat omalla toiminnallaan estää kiusaamista ja olla mukana kiusaamistapausten selvittämisessä. Parhaaseen lopputulokseen päästään toimivalla työnjaolla ja yhteistyöllä. Yhteistyön sujumisen kannalta on tärkeää, että kumpikin osapuoli kunnioittaa toisiaan ja tiedostaa, että kummallakin on mahdollisuus vaikuttaa kiusaamisen vähentämiseen.

Yhteistyö viranomaisten kanssa

- Tarvittaessa kiusaajan ja kiusatun sekä heidän huoltajiensa kanssa sovittuun yhteisneuvotteluun kutsutaan poliisi.
- Jos oppilasta on pahoinpidelty koulupäivän aikana, huoltajilla on oikeus päättää asianomistajan rikosilmoituksen teosta.
- Vakavissa pahoinpitelyissä koulusta otetaan yhteyttä poliisiin ja tiedotetaan asiasta, jolloin poliisi päättää asian saattamisesta syyteharkintaan.

Suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen

- Suunnitelma liitetään Pukkilan kirkonkylän koulun opetussuunnitelmaan.
- Suunnitelma on luettavissa koulun kotisivuilla.
- Suunnitelmasta tiedotetaan koulun henkilöstölle opettajienkokouksissa sekä oppilaskunnalle ja huoltajille vuosittain syyslukukauden alussa.

Suunnitelman päivittäminen ja toteutumisen seuranta

- Suunnitelman toteutumista arvioidaan lukuvuosittain opettajienkokouksessa.
- Suunnitelmaa päivitetään tarvittaessa ja viimeistään opetussuunnitelman päivittämisen yhteydessä
- Suunnitelman päivittämisestä vastaa rehtori.

LIITE 4

SUUNNITELMA OPPILAIDEN SUOJAAMISEKSI VÄKIVALLALTA, KIUSAAMISELTA JA HÄIRINNÄLTÄ

TORPIN KOULU

Kiusaamisen tunnistaminen

Lähtökohta

Perusopetuslain 29 §:n mukaan jokaisella oppilaalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Opiskeluympäristön turvallisuus pitää sisällään sekä fyysisen, psyykkisen että sosiaalisen turvallisuuden. Lähtökohta on, että jokaisen koulussa työskentelevän – niin lapsen kuin aikuisenkin – on saatava tehdä työnsä rauhallisessa ja turvallisessa ympäristössä sekä ilmapiirissä. Erilaisuuden hyväksyminen, toisten mielipiteiden ja arvojen kunnioittaminen ovat tärkeitä asioita.

Kiusaamisen suhteen koulussa on nollatoleranssi. Jokainen kiusaamistapaus otetaan vakavasti, ja kiusaamistapausten käsittely tapahtuu mahdollisimman nopeasti. Koulu ei voi käsitellä selvästi kouluajan ulkopuolella vapaa-ajalla tapahtuneita konflikteja tai kiusaamistapauksia. Koulu voi olla kuitenkin mukana näidenkin asioiden selvittelyssä silloin, kun niiden vaikutukset ovat nähtävissä myös koulussa. Koulukiusaamisen osalta tavoitteena on kiusaamisen ennaltaehkäiseminen, kiusaamistapausten löytäminen sekä mahdollisimman nopea asiaan puuttuminen.

Kiusaamisen määritelmä

Koulukiusaamisen tunnistamisessa on tärkeää, että sekä koulun henkilökunta, huoltajat että oppilaat tietävät, mikä on koulukiusaamista ja mikä ei. Koulukiusaamisella tarkoitetaan sitä, että joku oppilas joutuu yhden tai useamman muun oppilaan toistuvan loukkaamisen, vahingoittamisen ja/tai syrjimyksen kohteeksi pysymättä puolustautumaan tai vaikuttamaan saamaansa kohteluun. Kiusaamisen määritelmässä korostuvat yleisesti toistuvuus, tahallisuus sekä kiusaajan ja kiusatun välinen voimasuhteiden epätasapaino (=alisteisuus). Näiden lisäksi on tulee ottaa huomioon kiusaamisen kohteeksi joutuneen oma, subjektiivinen kokemus, sillä jokainen kokee kiusaamisen omalla tavallaan. Se, mikä toiselle on vain hauskaa pilaa tai viatonta leikkiä, saattaa toisesta tuntua jopa väkivallalta. Koulun aikuisten tehtävänä on selvittää tilanteet niin, ettei kenenkään tarvitse tuntea oloaan turvattomaksi koulussa.

Kaikki koulussa tapahtuva aggressiivinen käyttäytyminen ei ole kiusaamista. Kiusaamiseksi ei lasketa lasten keskinäisiä erimielisyyksiä, kiusoittelua, hännäämistä tai satunnaista haitantekoa. Nämä tilanteet ovat yleensä hetkellisiä ja niiden kohteeksi joutuvat lapset vaihtuvat. Ristiriidat ja erimielisyydet ovat väistämätön osa ihmimillistä vuorovaikutusta ikään katsomatta. Lapsilla konfliktien todennäköisyys on suurempi kuin aikuisilla, koska lasten ja nuorten sosiaaliset taidot ovat vielä kehittymässä. Koulun aikuisten tehtävänä on luonnollisesti puuttua kaikkeen aggressiiviseen käyttäytymiseen riippumatta siitä, täyttääkö kyseinen käytös kiusaamisen määritelmän ja tunnusmerkit vai ei. Kiusaamisen käsitteen määrittelemisen on kuitenkin tärkeää siksi, että kiusaaminen on tyypillinen esimerkki ryhmäilmiöstä, joka edellyttää toisenlaisia puuttumismalleja kuin muut koulun ongelmatilanteet.

Häirintä tarkoittaa tässä yhteydessä toisenlaista käyttäytymistä kuin kiusaaminen. Häirinnällä tarkoitetaan laaja-alaisempaa toimintaa, joka voi kohdistua paitsi yksittäiseen henkilöön, myös kokonaiseen ryhmään. Häirinnällä voi olla merkittäviä seurauksia koko yhteisön hyvinvoinnin kannalta.

Kiusaamisen muodot

Kiusaaminen jaetaan useimmiten suoraan ja epäsuoraan kiusaamiseen.

Suoralla kiusaamisella tarkoitetaan uhrin fyysistä ja verbaalista satuttamista. Fyysinen satuttaminen voi olla esimerkiksi lyömistä, tönimistä tai potkimista. Fyysistä kiusaamista on myös urheiluksi tai leikiksi naamioitu väkivalta. Fyysisenä kiusaamisena pidetään myös uhrin omaisuuden tai esimerkiksi koulutöiden varastamista, piilottamista tai tuhoamista. Verbaalinen satuttaminen puolestaan ilmenee muun muassa loukkaavana nimittelynä, uhkailuna, pakottamisena ja kiristämisenä sekä kiusatun olemuksen, ulkonäön tai käyttäytymisen pilkkaamisena ja kiusatun naurunalaiseksi tekemisenä.

Epäsuoralla kiusaamisella tarkoitetaan kohteen satuttamista kiertoteitse vahingoittamalla hänen vuorovaikutussuhteitaan tai sulkemalla hänet pois joukosta. Epäsuora kiusaaminen voi olla esimerkiksi uhrin arvostelemista hänen selkensä takana tai vahingollisten juorujen ja perättömien juttujen levittämistä.

Epäsuora kiusaaminen on usein hyvin hienovaraista ja vaikeasti havaittavaa. Tällaisia kiusaamisen muotoja ovat muun muassa vihjaileminen, monimerkitykselliset viestit, joiden todellinen tarkoitus aukeaa vain tietyllä oppilasryhmälle, sekä vuorovaikutusnormien rikkominen, kuten tervehtimättä tai vastaamatta jättäminen.

Koulussa alkanut kiusaaminen voi jatkua myös virtuaalisesti (netissä tai puhelimen kautta) – tai päinvastoin. Virtuaalisen kiusaamisen muotoja ovat identiteettivarkaudet, erilaisten pelihahmojen kautta tapahtuva kiusaaminen, irc- ja chat-gallerioissa tapahtuva kiusaaminen tai kännykkä- ja nettikiusaamisen yhdistäminen.

Kiusaaminen on erilaista tytöillä ja pojilla: tytöt kiusaavat pääasiassa hienovaraisemmin lähinnä puhumalla ilkeyksiä selän takana ja sulkemalla kiusatut porukan ulkopuolelle. Kiusaaminen on usein niin näkymätöntä, että aikuisen on sitä vaikea huomata. Poikien joukossa kiusaaminen on usein aggressiivisempaa, fyysisempää ja myös väkivaltaisempaa.

Kiusaamisen ilmenemismuoto ei ratkaise sitä, onko kyseessä varsinainen kiusaaminen vai ei. Ratkaisevaa asiassa on toiminnan systemaattisuus eli se, että yhdelle ja samalle lapselle aiheutetaan toistuvasti ja tahallisesti mielipahaa ja hän ei pysty puolustamaan itseään.

Kiusaamisen roolit

Kiusattu ja kiusaajat eivät ole ainoita mukanaolijoita kiusaamistilanteessa. Kiusaaminen koskettaa koko ryhmää, ja kiusaaja tarvitsee ryhmää 'näytöksilleen' voidakseen jatkaa kiusaamista. Kiusaaja hakee kiusaamalla asemaa ja tunnustusta ryhmässä, ja kiusaajan ympärille muodostuva ryhmä pysyy koossa kiusatun kustannuksella. Myös pelko pitää ryhmää koossa, pelko siitä, että itse joutuisi kiusatuksi kiusattua puolustaessaan. Kiusatussa itsessään ei ole syytä, vaan ryhmä keksii syyn. Näin ollen kiusatuksi voi joutua kuka tahansa.

Kiusaajan ympärillä olevassa ryhmässä on mukana kiusaajan apureita, vahvistajia eli kannustajia, ulkopuolisia eli hiljaisia hyväksyjä sekä kiusatun puolustajia:

UHRIN tai **KIUSATUN** roolissa oleva oppilas on toistuvan, tahallisen ahdistelun kohteena.

KIUSAAJA on koko prosessin käynnistäjä. Hän aloittaa kiusaamisen ja saattaa yllyttää tai jopa pakottaa muita oppilaita mukaan kiusaamiseen. Kiusaamiseen saattavat syyllistyä tavalliset, mukavat lapset, jotka ryhmässä käyttäytyvät ilkeästi yhtä ryhmän jäsentä kohtaan.

APURI on yleensä mukana kiusaajan seurana tai avustajana. Hän harvoin on aloitteentekijänä, mutta lähtee mukaan helposti.

VAHVISTAJA antaa kiusaajalle myönteistä palautetta olemalla yleisönä, kannustamalla kiusaajaa, nauramalla jne.

PUOLUSTAJA asettuu kiusatun oppilaan puolelle ja yrittää saada toiset lopettamaan kiusaamisen. Hän pyrkii tukemaan kiusattua eri tavoin ja kertoo kiusaamisesta aikuiselle.

ULKOPUOLINEN ei juurikaan puutu tapahtumiin, vaan pysyttelee mieluummin sivummalla tapahtumista. Ulkopuolinen näkee kaiken, mutta pysyy taustalla ja vaikenee. Samalla hän kuitenkin huomaamattaan hyväksyy ja mahdollistaa kiusaamisen.

Kiusaamiseen osallistuvat nekin, jotka eivät uskalla puuttua, ehkä peläten itsekin joutuvansa kiusatuksi. Useimmiten nämä oppilaat ovat asenteiltaan kiusaamista vastaan ja toivovat kiusaamisen loppuvan. Ryhmässä he kuitenkin toimivat tavalla, joka myötävaikuttaa kiusaamisen jatkumiseen. **Tästä syystä kiusaamisen vastaiset toimet tulee suunnata koko ryhmään, ei vain itse kiusaajiin.** Luokkatovereihin vaikuttamalla voidaan vähentää kiusaajan saamia sosiaalisia palkkioita ja tätä kautta hänen motivaatiotaan kiusata.

Milloin kiusaaminen on rikos?

Kiusaaminen on rikollista toimintaa, kun se täyttää lainsäädännössä rikokselle asetetut tunnusmerkit. Kiusaamiseen voidaan soveltaa mm. kunnianloukkaukseen, laittomaan uhkaukseen, lievään pahoinpitelyyn ja pahoinpitelyyn liittyviä lainpykäläiä. Myös kiusaajan rikoskumppanina, avunantajana ja yllyttäjänä toimiminen ovat lain mukaan rangaistavia tekoja.

Vaikka rikoslain mukaan nuoren rikosoikeudellinen vastuu alkaa 15-vuotiaana, jo tätä nuorempi on kuitenkin vahingonkorvausvastuussa aiheuttamastaan vahingosta. Jos alaikäinen on aiheuttanut toiselle vahingon, voidaan hänet tuomita maksamaan uhrille täysi korvaus. Korvaus voidaan tarvittaessa periä hänen ensimmäisestä palkastaan lähtien.

Kiusaaminen voi olla *laiton uhkaus*. Se saattaa olla suullista uhkailua, se voi olla kirje, tekstiviesti tai sähköposti tai fyysistä uhkailua esim. aseella. Uhkaus kohdistuu henkilön fyysiseen tai henkiseen koskemattomuuteen. Laittoman uhkauksen rangaistusasteikko vaihtelee sakosta kahteen vuoteen vankeutta. Uhkaus on asianomistajarikos eli uhri päättää rikosilmoituksen tekemisestä.

Perättömien tietojen levittäminen tai toista häpäisevien asioiden kertominen voivat olla rangaistavia, jos teot täyttävät rikoslain *kunnianloukkauksen* tunnusmerkit. Kunnianloukkaukseen voi syyllistyä esittämällä valheellisen tiedon tai vihjauksen siten, että se vahingoittaa loukattua tai aiheuttaa tälle kärsimystä esim. jos loukattu joutuu halveksunnan kohteeksi. Kunnianloukkaus on rikos, josta voi saada enintään kuusi kuukautta vankeutta tai lievemmässä tapauksessa 6-30 päiväsakkoa.

Ruumiillinen väkivalta tai toisen terveyden vahingoittaminen ovat rikoksia, jotka täyttävät *pahoinpitelyrikoksen* tunnusmerkit ja jotka poliisi tutkii aina, vaikkei uhri haluaisikaan tekijälle rangaistusta. Rangaistuksena voi olla sakoista kahteen vuoteen vankeutta. Lievässä pahoinpitelyssä aiheutetaan toiselle fyysistä kipua, josta ei jää pysyvää jälkeä esim. läimäytys kasvoille, tukistaminen tai töniminen. Lievä pahoinpitely on asianomistajarikos, eli kiusatun vanhemmat tekevät tutkintapyynnön poliisille. Rangaistuksena on sakkoja.

Koulun ennaltaehkäisevät toimenpiteet

Järjestyssäännöt ja yhteisesti sovitut toimintatavat

Koulumme järjestyssäännöt päivitetään jokaisen lukuvuoden syksyllä. Oppilaat ja huoltajat ovat mukana järjestyssääntöjen laadinnassa. Järjestyssäännöt ovat luettavissa kunnan nettisivuilla. Säännöt käydään läpi luokissa ainakin lukuvuoden alkaessa ja lukuvuoden mittaan tarvittaessa.

Koulun aikuiset noudattavat yhteisesti sovittuja toimintatapoja välitunneilla, ruokailussa ja yhteisissä tilaisuuksissa. Aikuiset ohjaavat oppilaita toimimaan yhteisten sääntöjen mukaan.

Välituntivalvonta

Koulussamme välituntivalvonnassa on yksi valvoja. Välituntivalvoja pitää keltaista huomioliiviä, joka lisää valvojan näkyvyyttä. Se myös muistuttaa oppilaita siitä, että kiusaamiseen suhtaudutaan koulussa vakavasti ja että välituntivalvoja vastaa välituntien turvallisuudesta.

Välituntialue on tarkasti määritelty ja lasten tiedossa. Välituntivalvontaa koskevista ohjeista ja yhteisistä pelisäännöistä on päätetty opetushenkilöstön kesken. Sääntöjä tarkastetaan ja muutetaan aina tarvittaessa.

Välkkäritoiminta

Koulumme on mukana Välkkäri-toiminnassa. Toiminnan tarkoituksena on aktivoida lapsia liikkumaan ja leikimään välituntiliikuntaa kehittämällä. Välkkärit eli välituntiliikuttajat (lähinnä 5. ja 6. luokan oppilaita) osallistuvat ennen toimintaa Välkkäri-koulutukseen, jossa he saavat ideoita, tietoa ja taitoa liikunnallisten välituntien toteuttamiseksi pienemmille.

Kiusaamiseen puuttuminen

Kuka puuttuu kiusaamiseen?

Aikuinen, joka saa tietää kiusaamisesta, on velvollinen puuttumisen asiaan. Huoltaja, joka saa tietää kiusaamisesta, on velvollinen ilmoittamaan asiasta luokanopettajalle tai rehtorille. Myös oppilailla on velvollisuus kertoa kiusaamisesta vanhemmille, opettajalle, rehtorille tai muulle aikuiselle. Oppilasta kannustetaan kertomaan kiusaamisesta jollekin aikuiselle.

Kun aikuinen huomaa kiusaamistilanteen, hänen on puututtava siihen välittömästi. Mahdollisimman varhainen puuttuminen kiusaamistapauksiin on tärkeää, jotta ongelmat eivät pääsisi kärjistymään. Kiusaamistapauksen tultua ilmi on kodin ja koulun aikuisten yhteistyö tärkeää.

Toimintamalli kiusaamistapausten käsittelyssä

Kun saamme tietoa kiusaamisesta, toimimme seuraavasti:

Tieto kiusaamisesta tulee opettajalle tai ohjaajalle. Tiedon saanut opettaja selvittää, onko kyse systemaattisesta kiusaamisesta. Mikäli kyseessä on tapaus, jota ei voida määritellä kiusaamiseksi (esim. lasten keskinäinen erimielisyys), selvitetään asia ilman opettajaa tai opettajan avustuksella.

Jos kyseessä on systemaattinen kiusaaminen, aloitetaan selvityskeskustelut:

Keskustelu kiusatun kanssa

- o selvitetään, mitä on tapahtunut (ketkä kiusaavat, miten, missä, milloin jne.)
- o vakuutetaan, että kiusaamisen ilmitulo on oikein ja että kiusatun turvallisuudesta pidetään huolta
- o mietitään yhdessä, olisiko kiusatulla luokassa/koulussa tukijoita
- o kerrotaan, miten asiassa edetään
- o vaaditaan, että kiusattu tulee heti kertomaan, jos kiusaaminen jatkuu

Keskustelu kiusaajan/kiusaajien kanssa

- o kerrotaan, mitä on tullut ilmi
- o annetaan mahdollisuus kommentoida asiaa
- o kerrotaan, että koulussamme ei hyväksytä kyseistä toimintaa eikä muutakaan kiusaamista ja pyritään saamaan kiusaajalle ymmärrys siitä, miltä kiusatusta tuntuu
- o pyritään siihen, että tekijä itse ehdottaa, mitä voisi tehdä tilanteen korjaamiseksi
- o vaaditaan, että kiusaaminen loppuu heti ja kerrotaan, miten tilannetta seurataan
- o kiusaajien kanssa keskustellaan yksitellen ja huolehditaan, että he eivät pääse keskustelemaan keskenään ennen selvityskeskustelua

Yhteinen tapaaminen kaikkien osapuolten kesken, mikäli mahdollista

- o lyhyt keskustelu, jossa kiusaaja/kiusaajat pyytävät kiusatulta anteeksi ja kertovat, mitä ovat luvanneet
- o sovitaan seuranta-aikataulusta: kuka vastaa seurannasta ja milloin

Seuranta

- o Seurannasta vastaava aikuinen keskustelee kiusatun kanssa. Mikäli tämä kertoo kiusaamisen loppuneen, asian katsotaan olevan loppuun käsitelty. Oppilasta neuvotaan vielä tulemaan kertomaan heti, jos jotakin uutta asiassa ilmenee tai jos kiusaaminen alkaa uudelleen.
- o asiaa hoitanut opettaja kyselee myöhemminkin aika ajoin kiusatulta, onko asia edelleen tältä osin kunnossa.

Selvityksestä laaditaan aina muistio, jota säilytetään oppilastietoja-kansiossa.

Selvityskeskustelusta ilmoitetaan sekä kiusatun että kiusaajan/kiusaajien huoltajille. On tärkeää kertoa kiusatun huoltajille, että kiusaamiseen on puututtu ja tilannetta seurataan tarkasti, ja kiusaajan/kiusaajien huoltajille, että heidän lapsensa on myöntänyt rehellisesti kiusanneensa ja haluaa kantaa vastuunsa.

Jos kiusaaminen jatkuu, voidaan vielä toisen kerran palata asian selvittelyyn opettajan toimesta.

Jos kiusaaminen toisen selvittelykerran jälkeenkin jatkuu, asiaa käsitellään yhdessä kiusatun, kiusaajan/kiusaajien ja heidän huoltajiensa ja kyseisten lasten opettajien kanssa tai tarvittaessa oppilaan tueksi kootussa monialaisessa asiantuntijaryhmässä.

Jos kaikista em. toimenpiteistä huolimatta kiusaaminen edelleen jatkuu, koulun keinoina ovat kirjallinen varoitus, määräaikainen erottaminen tai rikosilmoitus poliisille.

Kaikista em. toimenpiteistä laaditaan muistio, jota säilytetään koulun oppilastietoja-kansiossa.

Mitä huoltaja voi tehdä?

Huoltajat voivat ehkäistä koulukiusaamista erilaisin tavoin:

- Lapsen kertomus kiusaamisesta on aina otettava vakavasti.
- Kiusaamisesta kannattaa keskustella kotona, vaikka asia ei omaa lasta koskettaisikaan. Huoltajien on tärkeää kertoa lapselleen, että he eivät hyväksy minkäänlaista kiusaamista. Lapselta on hyvä kysellä, millaisia havaintoja hän on tehnyt luokassaan/koulussaan, esim. jätetäänkö joku aina yksin tai jou-tuuko muuten toisten kiusaamaksi ja miten oma lapsi tuolloin toimii. Kannattaa yhdessä pohtia, miltä kiusatusta tuntuu. Onko kiusatulla puolustajia? Jos ei ole, olisiko oma lapsi kavereineen niin rohkea, että asettuisi puolustamaan kiusattua? Lasta on hyvä kannustaa kertomaan kiusaamisesta aina aikuiselle, oli se sitten itsen tai muihin kohdistuvaa, koska muuten sitä ei saada loppumaan.
- Oman lapsen ystävyysuhteita luokkatovereihin ja muiden luokkien oppilaisiin kannattaa tukea.
- Lapsen nettikäyttäytymistä on tärkeää seurata.
- Luokan järjestämiin tilaisuuksiin ja muihin huoltajiin tutustuminen kannattaa. Huoltajien keskinäinen yhteistyö ehkäisee kiusaamista. Myös kiusaamisasioita on yleensä helpompi alkaa käsitellä, jos tuntee ennestään lapsen kavereiden vanhempia.
- Vapaa-ajalla tapahtuvien kiusaamistapahtumien selvittelyvastuu on huoltajilla. Toivomme huoltajilta yhtä napakkaa otetta tapausten selvittämiseksi kuin mitä koulullammekin on. Jos kiusaamistapahtuma vaikuttaa koulunkäyntiin, on opettajan hyvä olla siitä tietoinen.
- Kiusaaminen on asia, jossa aikuisten välinen avoin yhteistyö on välttämätön edellytys kiusaamisen lopettamiseksi. Sekä koti että koulu voivat toiminnallaan estää kiusaamista ja olla mukana kiusaamistapausten selvittelyssä. Koulun tai toisten huoltajien syyttely ei auta; se vie pohjan yhteistyömahdollisuuksilta ja siten kiusaamisen lopettamiselta.
- KiVa Koulu –hankkeen [www-sivuilla](http://www.sivuilla) on opas vanhemmille. Sieltä löytyy tietoa vanhempien keinoista vähentää kiusaamista sekä tukea kiusattua lasta

Kodin ja koulun yhteistyö

Luottamuksellinen ja avoin yhteistyö on tärkeää kiusaamisen ehkäisyssä sekä ilmenneiden kiusaamistapausten selvittelyssä. Jos lapsi kertoo kotona koulussa tapahtuneesta kiusaamisesta, toivotaan huoltajien ottavan yhteyttä kouluun. Myös koululta ollaan yhteydessä koteihin mahdollisissa kiusaamistapauksissa. Tarvittaessa huoltajat voidaan kutsua koululle selvittämään asiaa. On tärkeää, että molemmat osapuolet ovat ajan tasalla kiusaamistapausten käsittelyssä.

Kiusaamistapaukset ovat monesti pitkään jatkuvia ja usein aikuisilta näkymättömiin jääviä tapahtumia. Kovan paineen alla lapsi ei välttämättä osaa tai uskalla tuoda asiaa aikuisen tietoisuuteen. Siksi sekä huoltajilta että opettajilta ja muilta koulun aikuisilta vaaditaan herkkyyttä ja taitoa nähdä kiusaaminen ja siihen liittyvät ongelmat. Rakentava keskusteluyhteys kodin ja koulun välillä kiusaamistapauksen tultua julki on tärkeää.

Opettaja, joka päivittäin on tekemisissä lapsiryhmänsä kanssa, ymmärtää sen dynamiikasta asioita, joista huoltajilla ei ole tietoa. Lasten roolit luokkaryhmässä voivat olla erilaisia kuin ne ovat kotona tai kotipihan kaveriporukassa. Huoltajista kukaan ei yleensä tunne kaikkia luokan oppilaita saati sitten tapaa näitä ryh-

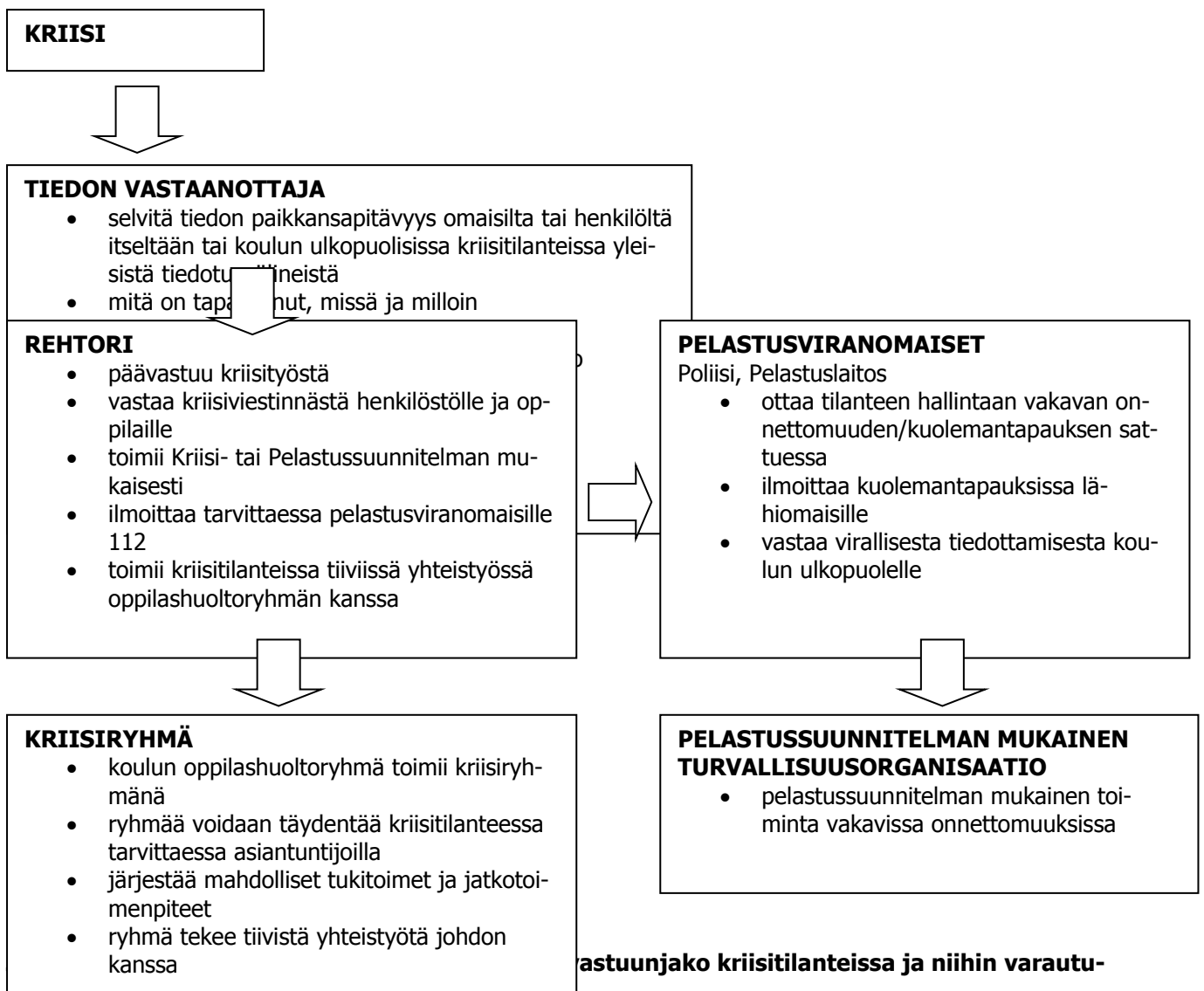
mänä. Siksi koulu on avainasemassa ryhmään vaikuttamisessa. Huoltajat taas tuntevat omat lapsensa perusteellisesti ja luovat kotona pohjan lapsen vuorovaikutustaidoille, ryhmässä toimimiselle, empatialle, erilaisuuteen suhtautumiselle ja suvaitsevaisuuden kehittymiselle. Sekä koti että koulu voivat omalla toiminnallaan estää kiusaamista ja olla mukana kiusaamistapausten selvittämisessä. Parhaaseen lopputulokseen päästään toimivalla työnjaolla ja yhteistyöllä. Yhteistyön sujumisen kannalta on tärkeää, että kumpikin osapuoli kunnioittaa toisiaan ja tiedostaa, että kummallakin on mahdollisuus vaikuttaa kiusaamisen vähentämiseen.

LIITE 5

TOIMINTA ÄKILLISISSÄ KRIISEISSÄ JA UHKA- JA VAARATILANTEISSA

Kriisitilanteita pyritään ennalta ehkäisemään ohjaus- ja tukitoimilla sekä oppilashuollon keinoin. Oppilaitoksen turvallisuutta, viihtyisyyttä ja yhteisöllisyyttä pyritään lisäämään. Oppilashuoltoryhmä arvioi riskejä ja kehittää oppilashuoltoa arvioinnin pohjalta. Koulu tekee ennaltaehkäisevää työtä sosiaalitoimen, koulupoliisin ja pelastustoimen kanssa. Kriisitilanteita varalle on yleistoimintaohje ja lisäksi toimintamalleja erilaisiin äkillisiin kriisitilanteisiin.

Yleistoimintaohje kriisitilanteessa

Koko koulua koskevien äkillisten kriisitilanteiden hoitamisesta vastaa rehtori. Rehtori johtaa toimintaa ja hänellä on päävastuu kriisityöstä. Vakavan kriisitilanteen sattuessa poliisi tai pelastuslaitos ottaa tilanteen hallintaan. Rehtori vastaa toiminnan organisoimisesta ja tiedottamisesta henkilöstölle ja oppilaille. Rehtorin ohjeistamana luokanopettajat vastaavat toiminnan toteutumisesta omassa ryhmässään.

Koulun oppilashuoltoryhmä muodostaa kriisiryhmän. Kriisiryhmä on monialainen asiantuntijaryhmä, joka kartoittaa tilanteen, järjestää mahdolliset tukitoimenpiteet ja jatkotoimenpiteet kriisin tai onnettomuuden sattuessa. Rehtori kutsuu kriisiryhmän koolle mahdollisimman pian. Kriisiryhmän tehtävänä on selvittää kriisitilanteessa tärkeät yhteistyötahot ja huolehtia välittömästä henkisen tuen tarpeesta sekä mahdollisista jatkotoimista. Kriisitilanteissa tärkeitä auttajia ovat muun muassa poliisi, pelastustoimi, sosiaali- ja terveystoimi, lastensuojelu ja seurakunta. Kriisiryhmä osallistuu kriisien ennalta ehkäisevän työn suunnitteluun.

Kriisiryhmän kokoonpano tarkistetaan syksyisin kriisisuunnitelmaan ja liitetään myös osaksi pelastussuunnitelmaa.

Sisäisen ja ulkoisen sekä koulun ja opetuksen järjestäjän välisen tiedottamisen ja viestinnän periaatteet

Rehtori vastaa kriisiviestinnästä. Hän vastaa sisäisestä ja ulkoisesta tiedottamisesta kriisitilanteessa. Rehtori voi siirtää tapauskohtaisesti tiedotusvastuun jollekin kriisiryhmän jäsenelle. Rehtori tiedottaa tiedotusvastuun siirtämisestä koko henkilöstöä. Rehtori vastaa, että tieto tavoittaa sen osan henkilöstöstä ja opiskelijoista, joita kriisi koskettaa välittömästi. Kriisitilanteiden yleistoimintaohje ja hätänumerot tulee olla välittömästi näkyvillä koulun keskeisissä tiloissa.

Mediakynnyksen ylittävissä kriisitilanteissa ainoastaan rehtori antaa tietoja/lausuntoja kriisistä medialle. Median yhteydenottopyynnöt ohjataan rehtorille.

Suunnitelmaan perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen henkilöstölle, oppilaille, huoltajille ja yhteistyötahoille

Lukuvuoden alussa henkilöstö perehtyy koulun turvallisuuskansioon. Rehtori vastaa, että uudet työntekijät perehdytetään oppilashuoltoon ja koulun kriisi- ja pelastussuunnitelmien sisältöihin. Oppilaille ja huoltajille tiedotetaan oppilashuolto- ja kriisitilanteita koskevien tilanteiden ohjeistuksista koko koulun pelastusharjoituksissa, luokanopettajan toimesta, kunnan nettisivuilla ja Wilman kautta. Henkilöstölle ja oppilaille järjestetään vuosittain poistumisharjoitus. Henkilöstölle järjestetään koulutustilaisuuksia kriisitilanteissa toimimisesta.

Kriisisuunnitelmaa arvioidaan oppilashuoltoryhmän toimesta keväisin. Rehtori vastaa kriisisuunnitelman päivittämisestä ja suunnitelmaan perehdyttämisestä.

Toimintamalleja äkillisiin kriisitilanteisiin

Oppilaan kuolema

- toiminnan käynnistämiseksi tarvitaan virallinen tieto kuolemasta (omaiset/poliisi)
- kuolemantapaukseen liittyvien huhujen todenperäisyys tarkennetaan heti
- tapahtumasta tiedotetaan välittömästi rehtorille
- omaisilta kysytään lupa kuolinsyyn kertomiseen
- tapahtumasta tiedotetaan yksikössä (mitä on tapahtunut, ketä suruviesti koskee)
- lippu nostetaan puolitankoon
- tapahtunutta käsitellään oppilasryhmässä jonkun kriisiryhmän jäsenen mukana ollessa
- järjestetään keskustelumahdollisuus

Hiljentymishetken järjestäminen luokalle

- oppilaiden annetaan surra ja muistella kuollutta toveriaan tilaisuutta varten varataan tarkoituksenmukainen tila ja varmistetaan, ettei ryhmä tule häiriytyksi kesken muistohetken
- varataan riittävästi aikaa ja varmistetaan, että jokaisella opiskelijalla on mahdollisuus ilmaista tuntemuksiaan
- hiljentymishetken voidaan tehdä surupöytä oppilaan omalle paikalle tai keskeiselle paikalle (valkoinen liina, valokuva, kynttilä)

Hautajaisiin osallistuminen

- mahdollisesta hautajaisiin osallistumisesta keskustellaan omaisten kanssa
- mietitään tapauskohtaisesti ketkä osallistuvat hautajaisiin
- koulu lähettää rehtorin toimesta adressin omaisille

Henkilöstöön kuuluvan kuolema

- tapahtumasta ilmoitetaan välittömästi rehtorille
- rehtori ilmoittaa tapahtuneesta henkilöstölle virallisen tiedon varmistuttua
- sovitaan kuinka kuolemantapauksesta tiedotetaan oppilaille/huoltajille
- lippu nostetaan puolitankoon
- järjestetään muistohetki
- järjestetään keskustelumahdollisuus

Oppilaan lähiomaisen kuolema

- asiassa toimitaan omaisten toiveen mukaan
- henkilökuntaa valmistellaan kohtaamaan läheisensä menettänyt oppilas sekä tukemaan häntä
- harkitaan suruvalittelujen esittämistapa tapauskohtaisesti
- tarjotaan mahdollisuus ammattiapuun

Fyysiset väkivaltatilanteet tai väkivallan uhka

Fyysinen väkivaltatilanne on aina tapauskohtainen. Tärkeintä on säilyttää rauhallisuus ja pyrkiä saamaan tilanne hallintaan. Kenenkään ei tarvitse asettaa itseään vaaraan, vaan tilanteen selvittelyssä tulisi olla myös toinen henkilö mukana.

- tehdään tilannearvio
- puututaan aina ja varmistetaan, että tilanteessa on työpari
- soimitaan 112, mikäli väkivaltatilanne jatkuu uhkaavana
- rikosilmoitus tehdään tarvittaessa

Väkivaltatilanteen jälkeen

- annetaan fyysinen ensiapu (th, tk tai sairaala)
- tarvittaessa mahdollistetaan saattaja
- tilanteen jälkeen kuullaan tapahtumaan osallisina olleita henkilöitä
- otetaan yhteys alaikäisten huoltajiin
- väkivaltatilanteesta tehdään kirjallinen ilmoitus rehtorille
- mikäli tilanne vaatii jatkoselvittelyä, kutsutaan koolle kriisiryhmä tai tapauskohtainen ryhmä

Itsemurhauhkaus tai -yrittäminen

Itsemurhasta puhuva tai itsemurhaa yrittänyt on aina pikaisen avun tarpeessa.

Itsemurhauhkaus

- otetaan aina vakavasti
- kuunnellaan asianosaista ja viedään huoli huoltajille sekä oppilashuollon ammattilaisille
- oppilaan turvallisuudesta huolehditaan
- ohjataan keskustelemaan oppilashuollon ammattilaisten kanssa

Itsemurhayrittäminen

- oppilaan yrittäessä koulussa itsemurhaa tai tahallisesti vakavasti vahingoittaa itseään ensiaputoimenpiteiden jälkeen otetaan yhteys huoltajiin
- otetaan yhteys kriisiryhmään, joka ryhtyy muihin tilanteen vaatimiin toimenpiteisiin
- oppilasta ei saa jättää yksin
- ohjataan henkilö ammattiauttajalle

Muissa vakavissa onnettomuus- tai uhkatilanteissa toimitaan koulun pelastussuunnitelman mukaisesti.

Kriisien ennaltaehkäisy

Masennus ja mielenterveyden ongelmat

Hoitamaton masennus tai mielenterveyden ongelmat voivat olla syynä oppilaan pahoinvointiin ja kriisitilanteisiin. Jos epäillään oppilaan olevan masentunut, hänet ohjataan terveydenhoitajalle ja sitä kautta koulupsykologille sekä tarvittavien palvelujen piiriin.

Masennuksen merkkejä voivat olla:

- univaikeudet
- syömisvaikeudet
- voimattomuus
- apatia, vetäytyminen
- vihamielisyys
- keskittymisvaikeudet
- itseinho
- itkuisuus ja surullisuus
- kiinnostus kuolemaa kohtaan

Psykoottinen käyttäytyminen

Oppilaalla, joka käyttäytyy selvästi poikkeavalla tavalla, voi olla vakava mielenterveyden häiriö, jolloin tarvitaan nopeasti ammattiauttajien apua.

Psykoosin oireita voivat olla:

- vetäytyminen
- sekavat, epärealistiset puheet
- rituaalit, pakkotoiminnot
- ikätasoa lapsellisempi toiminta
- suhtautuminen koulutyöhön muuttuu, yrittää enemmän kuin jaksaa
- erikoinen toiminta, jota ei halua tai osaa selittää
- vihjailu avuntarpeesta
- ulkoisen olemuksen muuttuminen näkyvästi, esim. hoitamattomuus
- tunneilmaisun kapeutuminen tai muuttuminen, esim. äkilliset naurun- tai itkunpuuskat
- harhaluulot

Seksuaalinen väkivalta tai ahdistelu

Seksuaalisen väkivallan tai ahdistelun kohtaaminen on vakava asia, jonka vaikutukset voivat olla kauaskantoisia. Tilanteen selvittäminen vaatii aikaa ja usein myös ulkopuolista apua.

- tilanteesta keskustellaan oppilaan kanssa
- tilanteesta selvitetään, että puhuuko henkilö asiasta ensimmäistä kertaa
- yhdessä henkilön kanssa otetaan yhteys kuraattoriin tai terveydenhoitajaan
- kuraattori tai terveydenhoitaja ohjaa henkilön eteenpäin sopivaan auttajatahoon (esim. perheneuvola, psykologi)

Havaittaessa seksuaalista ahdistelua

- keskustellaan ensin oppilaan kanssa
- arvioidaan tilanne ja suunnitellaan jatkotoimenpiteet yhdessä oppilaiden asiantuntija, esim. kuraattorin tai terveydenhoitajan kanssa
- otetaan tarvittaessa yhteys lastensuojeluun

Päihteiden väärinkäyttö

- jos oppilaan tiedetään käyttävän päihteitä, otetaan yhteys huoltajiin ja tarvittaessa pohditaan asiaa asiantuntijaryhmässä ja suunnitellaan jatkotoimenpiteitä
- vakavissa päihteiden väärinkäyttötilanteissa otetaan yhteys lastensuojeluun ja ilmoitetaan asiasta huoltajille

Traumaattinen tapahtuma koskee kaikkia koulun oppilaita ja henkilöstöä. Kriisiryhmässä pohditaan tuen tarvitsijoita, tarvittavien tukitoimien järjestämistä ja jatkotoimenpiteitä. Traumaattisissa tapahtumissa ja tilanteissa ensisijaista on välitön henkinen ensiapu.

LIITE 6**KRIISIRYHMÄN KOKOONPANO**

Koulun oppilashuoltoryhmä on kriisiryhmä. Kriisiryhmän kokoonpano päivitetään syksyisin elokuussa.

rehtori

erityisopettaja Merja Jyrkilä 040 554 7414

Psykologi Jenni Luukkonen 040 501 2636

Koulukuraattori Milja Kuutsa 044 781 3738

Terveydenhoitaja Veera Clewer 050 531 5617